

Forudsigelighed

Opmærksomhed

Rummelighed

Mening

FORM - om socialt
udsathed og FDF

Forudsigelighed

Opmærksomhed

Rummelighed

Mening

**FORM - om socialt
udsathed og FDF**

FORM - om socialt udsathed og FDF

© Frivilligt Dreng- og Pige-Forbund, FDF

November 2018

1. oplag

ISBN: 978-87-7041-618-4

Redigeret af

Simon Kangas Larsen og Dorte Lange Høst

Skrevet af FDFs Socialudvalg

Simon Kangas Larsen, Dorte Lange Høst, Jens Schjødt Thorsen, Johanne Götze
Lindegaard, Lasse Nicky Nybo-Andreasen, Laura Emilie Hansen og Ulla Visbech

Med bidrag fra:

Jonas Kolby Laub Kristiansen, Bitten Schjødt Kjær,
Jens Maibom Pedersen, Hans Wagner, Birgitte Gråkjær Hjort.

Grafisk tilrettelæggelse

Morten Haake / Simon Kangas Larsen

Tryk

Werks Grafiske Hus a/s

Udgiver

Frivilligt Dreng- og Pige-Forbund, FDF

Rysensteensgade 3

1564 København V

FDF@FDF.dk

Indhold

Forord	7
<i>Jonas Kolby Laub Kristiansen</i>	
Indledning	9
<i>FDFs Socialudvalg</i>	
Del 1	
FORM	13
<i>FDFs Socialudvalg</i>	
F for Forudsigelighed	17
O for Opmærksomhed	29
R for Rummelighed	39
M for Mening	45
Del 2	
Kredsens sociale ansvar	53
<i>FDFs Socialudvalg</i>	
Del 3	
Måden at være sammen på i FDF	67
<i>Bitten Schjødt Kjær</i>	
FDFs sociale ansvar og engagement i samfundet	75
<i>Jens Maibom Pedersen</i>	
FDF - et socialt arbejde siden 1902	81
<i>Hans Wagner</i>	
Få øje på det glimt, der er i øjnene på mennesker	87
<i>Birgitte Graakjær Hjort</i>	
Forfatterne	95

FORORD

"Opgaven er at få øje på det glimt, der er tilbage i øjnene på mennesker, der er udsatte."

Så fint og enkelt formuleres FDFs sociale ansvar af Birgitte Graakjær Hjort i hendes artikel i denne udgivelse. Som ledere i FDF har vi alle set ind i et par børneøjne, der kaldte på nærvær, omsorg og kærlighed. Men vi har også mærket, at vi kunne være med til at gøre en forskel, så glimtet måske blev til et smil - et trin på vejen, så barnet oplever, at det kan være en del af fællesskabet. Grundene kan være mange til, at et barn ikke trives, men skal vi få øje på det glimt, der er tilbage, skal vi møde barnet i børnehøjde. Vi skal se bort fra problemer og besvær og i stedet at se muligheder og skabe et frirum, hvor der er plads til at være, helt enkelt være til.

Omdrejningspunktet i FDFs formål, at møde børn og unge med evangeliet om Jesus Kristus, er ordet møde. Møde er et grundlæggende princip i FDF, ikke kun når det gælder mødet med evangeliet, men for ethvert møde mellem børn, unge og voksne. Møde understreger en åbenhed om, at her er alle velkommen. Tager vi det alvorligt, er møde også en udfordring. Vi er konstant udfordret til at etablere møder for alle børn. Løfte blikket og se, om der i vores område er børn med særlige behov, der behøver en særlig opfordring til at være med. Derefter må vi se indad, om vi indretter vores kredsarbejde, så de også kan føle sig velkommen i vores kreds. Skal det lykkes, skal der sikkert både bygges broer og væltes barrierer.

FDF har siden 1902 taget et socialt ansvar for at give plads til børn, der på den ene eller anden måde er udsatte. De stærkeste redskaber til at gå ind i den opgave er ledere med noget på hjerte og et rummeligt fællesskab. Vi ved nemlig, at i FDF løses den sociale opgave først og fremmest fra menneske til men-

neske, af den voksne leder, der ser barnet og barnets særlige behov og møder det med respekt og ligeværd.

I denne bog skærpes vores opmærksomhed for FDFs sociale ansvar, og den giver nyttige råd og vejledning til, hvordan vi i kredsene kan skabe gode rammer for børn og unge med særlige udfordringer.

*Jonas Kolby Laub Kristiansen, formand
Frivilligt Dreng- og Pige- Forbund, oktober 2018*

Indledning

Vi har i FDF har en lang og god tradition for at tage hånd om børn og unge i udsatte positioner. Det ligger på mange måder i FDFs DNA, og på den måde vi bedriver FDF lokalt og nationalt.

FDFs Socialudvalg vil med denne bog forsøge på at beskrive de udfordringer, vi oplever mange FDF-ledere står med i mødet med disse børn. Samtidigt vil vi søge at finde enkle svare på de svære spørgsmål, lederne stiller for at finde en vej i de udfordringer, de har. Vores bud er et bud blandt mange, og derfor er det vigtigt for os, at bogen også rejser nye spørgsmål til egen refleksion og debat i kredsen om, hvordan FDF både lokalt og nationalt løfter den sociale opgave bedst.

Del 1: FDF i FORM

Bogen består af tre dele, hvor af de første to dele er skrevet af FDFs Socialudvalg.

Første del udfolder fire begreber, der samlet set kan virke som greb til at huske, hvordan man som FDF-leder bedst møder børn i al almidelighed, men ikke mindst børn, der kalder på særlig opmærksomhed, fordi de i en kortere eller længere periode af deres liv er i en udsat position. De fire begreber er: Forudsigelighed, Opmærksomhed, Rummelighed og Mening. Tilsammen danner forbogstaverne ordet FORM.

Efter hvert kapitel om et af de fire begreber er der spørgsmål til videre drøftelse ved et ledermøde og/eller til egen refleksion.

Del 2: FDF-kredsens sociale ansvar

Anden del har fokus på kredsens sociale ansvar og især medlemmers økonomiske udsathed og hvordan de kan være med i FDF. Kapitlet Gennemgår pointerne fra en landsdækkende

kredsundersøgelse om dette emne som Socialudvalget har gennemført.

Efter kapitlet er der igen spørgsmål til videre drøftelse ved et ledermøde og ikke mindst i kredsbestyrelsen/kredsledelsen, samt en checkliste der kan bruges til debat og inspiration.

Del 3: FDF og det sociale ansvar

Tredje del af bogen består af baggrundsartikler, der sætter fokus på forskellige perspektiver af FDFs sociale engagement og ansvar: Historisk, værdimæssigt og kirkeligt. Artiklerne er skrevet af folk i og omkring FDF, der med deres faglighed kaster vigtigt lys på FDFs sociale opgave og ansvar.

Der skal lyde en stor tak til de mange FDF-ledere vi de seneste år har mødt på kurser og lederskoler rundt i hele landet, når vi har holdt oplæg om socialt udsathed og FDF. Jeres erfaringer og oplevelser fra hverdagens FDF er et vigtigt grundlag for arbejdet i socialudvalget og for denne bog. Også tak til de fire, der har bidraget med artikler til bogen med vigtige perspektiver på emnet.

God fornøjelse med at komme i FORM.

*FDFs Socialudvalg
Aarhus, oktober 2018*

Dorte Lange Høst, Jens Schjødt Thorsen, Johanne Götze Lindgaard, Lasse Nicky Nybo-Andreasen, Laura Emilie Hansen, Simon Kangas Larsen og Ulla Visbech

FORM

FDFs Socialudvalg har igennem sit arbejde udvalget fire begreber, der samlet set kan virke som en støtte, når man som FDF-leder møder børn, der kalder på særlig opmærksomhed, fordi de i en kortere eller længere periode af deres liv er i en udsat position.

De fire begreber er: Forudsigelighed, Opmærksomhed, Rummelighed og Mening. Tilsammen danner forbogstaverne ordet FORM, der kan være en måde at huske, hvad der er vigtigt, når man som leder eller kreds har et barn, der på grund af sociale livsvilkår er særligt sårbart eller særligt udfordret i dets samvær med andre børn, unge og voksne.

Inspiration fra FDF-ledere i hele landet

Inspirationen til FORM har Socialudvalget blandt andet fået fra de kurser og oplæg, som udvalget har holdt på lederskoler, lederuddannelser og i kredse i hele landet. Her har udvalget mødt historier og erfaringer fra FDF-ledere, der har gjort en stor forskel for børn og unge i udsatte livspositioner. Det er disse erfaringer fra det daglig FDF-arbejde, som FORM tager udgangspunkt i.

FORM er ikke en pædagogisk teori, som Socialudvalget har formuleret, men et forsøg på enkelt og ligetil at give FDF-ledere fire opmærksomhedspunkter at vende sig mod i deres arbejde med børn - og i særdeleshed med børn, der på grund af forskellige livsvilkår udfordres i at være i fællesskabet på lige fod med andre børn.

I de følgende afsnit udfoldes de fire begreber, men her følger en indledende oversigt:

F - forudsigelighed

Forudsigelighed forstås her som

- at børn og unge støttes af forudsigelige og tydelige rammer for fællesskabet og samværet.
- at rammerne er genkendelige og trygge i form af ritualer, gentagelser og tydelig struktur på mødeaftner og lejre.

O - opmærksomhed

Opmærksomhed forstås her som

- at være opmærksom og se et andet menneske, som det er
- at kunne udtrykke det i sprog og handlinger, så den anden føler sig anerkendt og forstået og som en del af fællesskabet

R - rummelighed

Rummelighed forstås her som

- at kunne rumme og favne forskelligheden i en børneflokk
- at gøre plads til børn og unge der har udfordringer i socialt samvær eller socialt er udsat f.eks. økonomisk
- at være opmærksom på grænserne for rummeligheden ift. det enkelte barn eller den unge i respekt for et godt fællesskab for alle

M - mening

Mening forstås her som

- at være opmærksom på vigtigheden af at føle mening i og glæde ved det frivillige arbejde i FDF for både børn, unge og voksne.
- at mødet mellem børn, unge og voksen i alle sammenhænge og situationer giver mening. Mødet mellem mennesker er det centrale i FDF, hvilket afspejler sig i FDFs formål: At møde børn og unge med evangeliet om Jesus Kristus.

Denne opsummering skal læses som en huskeliste, man kan vende tilbage til. I de følgende afsnit uddybes og forklares begreberne.

Vær sol på vores mælkevej,
og varm os i din sfære.
Lad Hellig-ilden brede sig,
så vi får mod at bære
vor klode som en blomstereng,
et liv i broget sammenhæng -
du fællesskabets Herre.

Leif Rasmussen,
Den Danske Salmebog nr. 29, 3

F for Forudsigelighed

Du er leder for tumlingene og skal igangsætte dagens aktivitet. Mens du forklarer, går dine medledere rundt og gør de sidste ting klar. En af dem afbryder dig og spørger lavmælt om, hvor post 6 skal være. Et par af tumlingene har meget svært ved at forholde sig i ro. De prikker til hinanden og stiller hele tiden spørgsmål "Hvorfor skal vi det?" "Hvad skal vi så bagefter?" Ja, de brokker sig endda over programmet "Det gider jeg altså ikke," råber de. Du bliver mere og mere kort for hovedet, og fortæller dem højlydt, at nu må de altså være stille og høre efter, for I skal jo i gang!

Alle børn (og voksne) har brug for forudsigelighed. Vores liv er bygget op af rammer, rutiner og ritualer. Kalendere, skoleskemaer, morgenrutiner er alle sammen eksempler på dagligdagens strukturer. Også ved særlige lejligheder, hvor vi afviger fra hverdagsrutinerne, spiller forudsigeligheden en stor rolle - tænk bare på juletiden og alle dens traditioner.

I FDF er vi gode til forudsigelighed. Vi laver sæsonplaner og årshjul, i mange kredse mødes man det samme sted hver gang, og klassemødet begyndes og afsluttes på nogenlunde samme måde. Sommerlejren og juleafslutningen bygger på traditioner. Til lejrbalet er det helt store hit hos børnene den sketch, der også blev lavet sidste år og året før det - og året før det.

Forudsigelighedens skelet

Forudsigelighed er med andre ord det skelet, vi bygger vores

FDF-arbejde på, om det er mødeaftrner eller lejrture. Dette er ikke ensbetydende med, at der ikke må være plads til spontanitet og kreativitet. Forudsigelighed betyder ikke, at gøre som vi plejer. Tværtimod! Forudsigelighedens skelet giver ro til at følge en idé, der pludselig opstår, eller til at løse en uventet udfordring. Når børnene er i trygge rammer, har de ro til at glæde sig over aktiviteten, og spændingen kommer til at ligge i det, vi laver sammen.

I FDF taler vi om klassemødets treklang. Treklngen består af ramme, aktivitet og forkyndelse. Rammen har altså lige så stor betydning som selve indholdet på mødet. I eksemplet med tumlingemødet er lederne fokuserede på den aktivitet, der skal afvikles, og når lederen skælder børnene ud, skyldes det en opsathed på at komme i gang. Går vi ned i børnehøjde, er det noget helt andet, der er vigtigt, og tumlingene er slet ikke klar. De har nemlig ikke fået de trygge rammer, de har brug for, og de vil sikkert være lige så forstyrrende under selve aktiviteten, hvis lederen ikke formår at få forudsigeligheden tilbage. Vi altså nødt til at træde et skridt tilbage, når kaos opstår. Vi må spørge os selv, hvordan vi kan give børnene den ramme, der skal til, for at de kan deltage i aktiviteten. Rammen skal altså ikke afgrænse, men skal skabe plads til at børn og voksne kan være sammen på en god måde.

Forudsigelighed er tydelige voksne

At børn har brug for forudsigelighed betyder, at de har brug for tydelige voksne. Voksne der gør, hvad de siger. "Du skal gøre, som jeg siger, og ikke som jeg gør", er en kendt talemåde og en helt umulig opgave for et barn. Kommunikation er meget mere end de ord, vi siger. Vi bruger alle vores sanser, når vi skal forstå en besked. Derfor handler børn i mindst lige så høj grad ud fra det, de ser og mærker, som det, de hører. De gør det, deres ledere gør. Det ligger i ordet. Man er leder, fordi nogen

følger en. Det er i dette tilfælde børnene, der følger og ser op til lederne - om de vil indrømme det eller ej.

Lederen, der højtlydt beder tumlingene om at være stille, får ikke det ønskede budskab kommunikeret ud. Børnene opfanger først og fremmest tonefaldet, kropssproget og ansigtsmimikken, og når slet ikke at høre de ord, der bliver sagt. Det giver langt bedre mening selv at forholde sig i ro, for tydeligt at kommunikere, at det også er det, der ønskes af børnene. Det ville være godt givet ud at mødes lidt tidligere, så alt var klar, når børnene ankom. Så kunne én enkelt leder forklare dagens program, mens resten af lederne tydeligt viste børnene rammerne for, hvordan man skal forholde sig, når en leder giver beskeder.

For at kunne være tydelige voksne, har lederne også brug for forudsigelighed. En leder der ikke ved, hvad der skal ske til mødet, kan ikke være nærværende på samme måde som en leder, der finder ro i rammerne. Det er altså ikke kun børnene, der har brug for trygge rammer. Man vil i de fleste tilfælde opleve, at den ro, man selv har, smitter af på børnene. Det virker desværre kun, hvis man rent faktisk er rolig, og børn opfanger hurtigt de signaler, vi ubevidst sender. Når vi skal arbejde med forudsigelighed, er det altså lige så vigtigt, at vi som ledere er tydelige over for hinanden. At vi fordeler opgaverne, planlægger rammer, og at vi helt enkelt ved, hvor vi har hinanden. Man kan ikke forvente en harmonisk børneflokk, hvis der er uro i lederflokken.

Forudsigelighed er rutiner

Vores hjerner er glade for struktur, og derfor er de også bygget til at hjælpe os med at skabe den. En velfungerende hjerne kan skabe overblik i en ukendt situation, fordi vi kan planlægge og styre vores handlinger. Når vi bruger disse funktioner, kan vi gå i gang med en opgave, og vi kan løse den i en effektiv række-

kefølge. Vi kan gennemskue, at det er smart at feje, før man vasker gulv, og kosten, der står ubrugt i hjørnet, giver hjernen besked om, at der mangler hjælp til at feje.

Hvis vi giver en flok væbnere et Trangia og siger, at der skal koges vand, kommer hjernen på arbejde. Først skal de i gang, Trangiaet skal samles i den rigtige rækkefølge, og de skal ignorere forstyrrelserne fra de andre væbnere. Det kræver en hel del af en børnehjerne at kontrollere handleimpulser, og det er altså en stor opgave at forblive fokuseret, til opgaven er løst.

Har de gjort det mange gange før, går det nemmere, for når noget er blevet en rutine, kan hjernen slappe af. Hvis det er første gang, kræver det mere støtte og forklaring.

Det samme gælder tumlingene i eksemplet. De skal bruge deres hjerne til at forstå og forestille sig, hvad det er for en aktivitet, de skal i gang med. Det kan være en svær opgave, som kan give anledning til megen uro. Bare det at sidde stille på en stol kræver, at de skal hæmme deres lyst til at løbe rundt og lege med de andre. Som sagt bliver det endnu sværere, fordi de spejler sig i de ledere, der heller ikke sidder stille.

De funktioner, der hjælper os med at skabe struktur, er først færdigudviklet sent i livet. Derfor forløber et ledermøde anderledes end tumlingemødet, og på lederweekenden bliver vandet nok også kogt en del hurtigere end til væbnermødet. Man siger, at udviklingen fortsætter helt, til vi er midt i 20'erne. Dette kan være hensigtsmæssigt at have i baghovedet, når vi gang på gang bliver irriterede over de seniorer, der ikke bare griber kosten og hjælper til med rengøringen, men igen og igen skal hjælpes i gang.

Når et barn er i en udsat position, bliver hjernen stresset, og evnen til at skabe struktur hæmmes. Det kan være store

ændringer i familielivet som skilsmisse eller dødsfald, det kan være omsorgssvigt eller økonomisk usikkerhed.

Det kan også være udfordrende at have fritid. Giver vi børnene frit slag, kræver det, at de kan forestille sig, hvad de skal lege. Det har mange børn forudsætningerne for, og de kan sagtens få flere timer til at gå uden vejledning fra en voksen. Men det er ikke alle, der kan klare dette, og det er særlig svært, hvis man ikke er særlig gammel, eller hvis man har en stresset hjerne. Udfordringen bliver for stor, og for igen at få trykke rammer begynder barnet at lave noget, det plejer. Friheden ligger netop i begrænsningen. Giver vi børnene konkrete valgmuligheder, får de friheden til at gøre noget, de ikke plejer. De får nye, konkrete handlemuligheder, og drillerier og konflikter afledes.

Forudsigelighed er struktur

Vi kan altså kompensere for børnenes manglende indre struktur ved at skabe ydre struktur.

En kreds er på weekendtur med puslinge og tumlinge. Børnene hygger sig og deltager meget aktivt i programmet, men lige så snart der er pause, opstår der konflikter. Det er særligt to af puslingene, der kommer i konflikt, og lederne må gang på gang træde til og skille dem ad. Om aftenen bliver problemet taget op. Lederflokket bliver enige om, at de to børn ikke skal være alene, og derfor tilbyder et par af lederne at lege med dem i morgendagens pause. Dagen efter leger de som aftalt, og flere kommer til og er med. Det er som om at de to puslinge helt har ændret adfærd, og der opstår stort set ingen konflikter.

En forklaring på det høje konfliktniveau i pauserne kan være, at de to puslinge ikke har forudsætninger til at forestille sig, hvad de skal lave. Selvom det kun er to af børnene, det handler om, kommer det til at påvirke hele børneflokket, fordi det

nemmeste er at drille de andre, når man ikke kan finde på andet. Det giver mening, at lederne laver pauseaktiviteter for alle børnene, fordi de så får alternativer til alle drillerierne. Det er en ramme, der giver puslingene mulighed for at lave noget andet, end de plejer, og fordi legene ikke er obligatoriske, går det ikke "ud over" andre børn, som måske gerne vil finde på noget selv.

I en anden kreds oplever man samme problematik før mødestart. Der opstår ofte konflikter blandt de børn, der kommer før mødet begynder, og det trækker mange lederkræfter at få stoppet konflikterne. Efter en snak blandt lederne finder man på "legegryden". Det kræver kun én leder og en gryde fuld af sedler med lege skrevet på. Børnene trækker en leg, og lederne hjælper dem i gang med den. Konfliktniveauet falder, fordi børnene ved, hvad de skal give sig til, og på sigt vil man opleve, at legegryden er blevet så meget en rutine, at børnene kan klare sig uden en leder.

At vi leger så meget, som vi gør i FDF, er desuden et godt eksempel på, hvor gode vi allerede er til at skabe ramme, man kan glædes i. Der er tydelige og konkrete regler, vi leger dem igen og igen, så de bliver rutiner for børnene, og fordi vi finder trykthed i rammerne. Når man bliver senior, kan det måske godt blive lidt kedeligt at lege de samme lege, som man gjorde da man var tumling. Da man efterhånden er helt tryk i rammerne, har man også overskud til at være spontan og finde på en ekstra regel, eller at tilføjer legen et nyt element, en ny ting, der skal gøres, en ny ting, der skal bruges osv.

Forudsigelighed er billeder

Billeder siger mere end tusinde ord, og når vi skal skabe forudsigelighed for børn, er et billede nemmere at forstå end en masse ord. Som nævnt forstår børn verden ud fra alle deres sanser, så man kan med fordel benytte sig af at vise det, frem

for at fortælle det. Forestil dig, at du skulle forklare, hvordan man laver et råbåndsknob. Det ville komme til at lyde mere indviklet end det er, og det er meget nemmere bare at vise det. Princippet med råbåndsknobet kan overføres til andet FDF-arbejde. Dagsprogrammet for sommerlejren kan vises med billeder og tegninger på et skema, der hænges op i spisesalen, en ny leg kan vises med en video fra legedatabasen, og til kreamødet kan man snyde lidt og vise et færdigt produkt, inden børnene sættes i gang. Vi kan blive nødt til at skrue op for den visuelle støtte, når vi møder udfordringer.

Som optakt til Væbnermesterskabert skal en væbnergruppe på indsamling for Folkekirkens Nødhjælp. De er 5 i patruljen, og derudover har de to ledere med. De hygger sig, mens de henter indsamlingsbøsserne, men lige da de er kommet af sted, sætter en af væbnerne sig på en bænk og vil pludselig ikke med videre. Den ene leder bliver tilbage med ham og prøver at overbevise ham om, at han skal hjælpe sit hold. Det synes ikke at gøre nogen forskel, og lederen bliver mere og mere frustreret.”

Situationen kan få flere udfald. Lederen kan f.eks. ringe til væbnerens forældre, eller han kan blive siddende til de andre er færdige med at samle ind. En forklaring på væbnerens reaktion kan være, at indsamlingen er en ny aktivitet, som er svær at forestille sig. Hvad sker der lige, når man ringer på døren hos nogen, man ikke kender? Væbneren finder tilbage til trygge rammer ved simpelthen at nægte at deltage. Hjernen er kommet på overarbejde, og vi må hjælpe den ved at skrue op for den ydre struktur. Lederen kunne være kommet situationen i forkøbet ved at vise billede fra sidste års indsamling, eller ved

at lege at de var på indsamling, inden de ringede på den første dør.

Når tumlingene i eksemplet fra begyndelsen af kapitlet brokker sig over programmet, kan det lige så godt betyde, at de slet og ret ikke kan forestille sig, hvad de skal. Som leder kan man med fordel være nysgerrig på, hvad der ligger bag de negative udsagn. Ofte oplever vi jo, at børnene gladelig deltager, når først aktiviteten er i gang. "Det gider jeg ikke" kan lige så vel betyde: "det forstår jeg ikke." Hvis vi forholder os til det sidstnævnte, opstår der mulighed for at hjælpe barnet og for at styrke relationen. Hverken barn eller leder får noget ud af, at lederen fortæller barnet, at det altså SKAL deltage, hvis det vil gå til FDF. Barnet forstår stadig ikke, hvad det skal, konfliktniveauet øges, og lederen er højst sandsynligt ikke blevet mindre irriteret. Et alternativ kunne være at forklare barnet aktiviteten endnu engang, evt. under 4 øjne. Det kan være svært at holde fokus i en stor børneflokk. Det kan også give mening at "tage barnet i hånden", ikke nødvendigvis bogstaveligt talt, men ved at sige: "Jeg ved godt, det er lidt svært at forstå, hvad vi skal, men jeg hjælper dig i gang". Det kan igen være en god idé at minde sig selv om, at det er bedre at vise end at fortælle. Barnet er måske allerede fyldt op af ord, så det kan give mening at hjælpe barnet i gang ved at vise det, hvad det skal. Sørg for at en anden bliver taget først i bankebøf, eller find et ekstra Trangia frem, så du kan samle det samtidig med, at børnene samler deres og kopierer dig.

Forudsigelighed er ro i kaos

Når alt brænder på, og mødeaftenen bliver et stort kaos, ryger forudsigeligheden som noget af det første. Børn og ledere ved ikke længere, hvor de har hinanden, tidsrammen ryger, og de fælles regler bliver brudt. Ved at være tydelige, bruge billeder og give børnene konkrete handlemuligheder kan vi komme

langt, men fordi vi arbejder med børn, findes der ingen perfekte løsninger. Nogle gange må vi acceptere, at vi bare ikke når, det vi havde planlagt. Som FDF-ledere har vi den fordel, at der ikke er noget, vi skal nå. Vi har ingen lærerplaner, der skal følges eller eksaminer, der skal bestås. Hvis kaos er så stort, at vi ikke længere kan finde ro i at være sammen med børnene, er det måske bedre, at Trangiaen bare ikke bliver samlet, og at der i stedet bliver tid og ro til at slutte af på en ordentlig måde. Hvis vi træder et skridt tilbage og fokuserer på at skabe de rammer, der gør at vi har det godt sammen, kan vi igen finde ro i forudsigeligheden.

SPØRGSMÅL TIL EGEN REFLEKSION ELLER DEBAT PÅ LEDERMØDET

Øvelse: Stjernestunder

- En og en: Tænk tilbage på en stjernestund du har haft som leder med nogle FDF-børn på en mødeaften eller en lejr.
- To og to eller tre og tre: Del stjernestunden med din sidemand. Hvorfor er det stjernestunder? Hvilke rammer og ydre strukturer gjorde jeres stjernestunder var stjernestunder? Er der nogle fællestræk, der gør sig gældende?
- Plenum: Drøfte med de øvrige ledere, hvilke rammer og strukturer der med fordel kan overføres til jeres mødeaftner og lejre, så i forbygger kaos og får endnu flere stjernestunder.

Tillægsspørgsmål:

- Mangler I nogle helt konkrete ting i kredshuset, der kan styrke forudsigeligheden til jeres møder (tavle, kridt, klistermærker mv.).

“Helst man ønsker at være elsket
I mangel derpå beundret
I mangel derpå frygtet
I det mindste at være afskyet og foragtet
Sjælen gyser tilbage for det tomme rum
og ønsker kontakt for enhver pris”

Hjalmar Söderberg

O for Opmærksomhed

Det er tirsdag aften. Væbnerne ankommer. Nogle i god tid. Nogle med deres forældre, der gerne vil snakke lidt om den kommende lejr tur. Andre kommer alene. Peter kommer alene, men har taget vandballoner med. Inden mødet egentlig er gået i gang, har han fyldt et par af dem med vand. Han putter dem i skjortelommerne og siger, det er hans bryster. Humøret omkring ham er højt.

Du kender godt Peter. På mange måder en dejlig dreng, men han er urolig og kan få ethvert veltilrettelagt møde til at ændre retning. Du ved, han bor alene med sin far, men du har aldrig set faderen.

Du får børnene samlet og begynder at fortælle om aftenens aktiviteter. Der er en masse støj, og de fleste af børnene ser ikke ud til at høre, hvad du siger. Du taler højt og har følelsen af, at du har mistet kontrollen.

Det er et grundlæggende behov for alle mennesker, børn som voksne, at blive set, hørt og forstået. At få opmærksomhed. Børn, der ikke får dette behov dækket i tilstrækkelig grad, har mere eller mindre hensigtsmæssige strategier for at forsøge at opnå det. Ens behov for at blive set og forstået kan afhænge af hvilke livsomstændigheder, man står i. Når ens hverdag er under forandring, hvis man er utryg og usikker eller man møder

udfordringer, man ikke kan honorere, er behovet for opmærksomhed og anerkendelse naturligvis stort.

Når vi i FDF møder børn og unge, der opfører sig uforståeligt, upassende og forstyrrende for almindelige sociale omgangsformer i en gruppe, vil vi ofte spørge os selv, hvad der mon er på færde. Nogen gange reagerer de fleste af os ved at irettesætte og skælde ud. Vores sprog vil ofte rette sig mod personen og ikke mod det, vedkommende gør, således at vi forstærker barnets følelse af at være forkert og mangle opmærksomhed. Sjældent falder det os ind at anerkende vedkommende.

Børn, der er indadvendte, nemme af slå ud eller klæbende, er måske på samme måde børn, der beder om at blive set, forstået og anerkendt på en måde, der er uhensigtsmæssig. De risikerer at blive overset eller irettesat.

Opmærksomhed er sprog

Ord skaber virkelighed - forstået på den måde, at det, vi vælger at fortælle og sige noget om, bliver virkelighed. Sproget, vi bruger, har her som i alle andre sammenhænge stor betydning for, hvordan vi forstår en situation, handler i den og evt forandrer den.

Vi skaber alle sammen vores virkelighed gennem historier om vores liv. Det er en menneskelig måde at holde orden på vores tilværelse og få det til at give mening. Det er også en måde at håndtere svære oplevelser og relationer på og en velkendt psykologisk strategi. Nogen af os kender det fra måden, vi fortæller om vores mor, parforhold eller arbejde på. Vi fortæller ofte den historie, vi bedst kan lide, eller som vi ønsker, andre skal se os i.

De historier, vi skaber, er mere eller mindre i tråd med sandheden; vi fortolker altid vores oplevelse og gengivelse. Vi oplever det, når vi hører den samme historie fra to forskellige parter og må minde os om, at der (selvfølgelig) altid er mindst to

versioner af den samme oplevelse. Når vi selv er den ene part, kan det nogle gange kræve en ekstra indsats at huske, at en anden formentlig har oplevet en episode lidt anderledes end en selv.

I en gruppe - som f.eks. i en lederflok - opstår der også historier, fælles fortællinger om hvordan "vi" er, eller hvad "vi" gør eller hvordan børnene er.

"FDF er sjovt, men helst uden børn... høhø", "Her er der plads til alle" og "Her kan vi klare det hele".

Ord og sprog, der gentager sig, kan blive en virkelighed, som ikke er helt sand, og som kan fastholde noget, som egentlig burde ændres eller i det mindste tales om. Historien om tumlingen, der hver mødeaften udfordrer både ledere og de andre børn, har også betydning for, hvordan hun mødes, og hvordan hendes måde at være på håndteres. Én historie om hende kan være, at hun er uopdragen, forkælet og vant til at få det, som hun vil have det, frygtelig irriterende og en pige, der gør os trætte og kan få os til at ønske, hun springer en mødeaften over. En anden historie kan være, at hun er en ensom pige, der søger den opmærksomhed, hun får alt for lidt af andre steder. Hun ønsker at være en del af fællesskabet, men beder om det på en uhensigtsmæssig måde.

Den ene historie udelukker ikke den anden, men fortælles kun den første, bliver tumlingelederne måske fastholdt i en virkelighed, der ikke er helt sand, og i hvert fald ikke er for-drende for et bedre tumlingemøde.

Sproget er kraftfuldt og kan bruges og misbruges. Den, der er sprogligt stærkest, er også ofte den, der har magten. Sproget er fraser, hverdagsudtryk, slang og kvikke bemærkninger, ironi og humor. En helt uskyldig kæk bemærkning kan væres såren-de og måske endda krænkende.

Ironi er svær for alle mindre børn, mange ældre børn og end-da for nogle voksne. Lige så sjovt en ironisk bemærkning kan

være for den, der forstår den, lige så forvirrende og utrygheds-skabende kan den være for den, der ikke gør.

Der findes en anden form for sprog, der umiddelbart er velmenende sætninger, som vi siger, fordi vi vil vise opmærksomhed.

Eksempler på dette er:

- Du skal se, det skal nok gå (trøst)
- Op med humøret, der er nogen, der har det meget værre end dig (opmuntring)
- Ha det nu godt, pas godt på dig selv... (formaning)

Når man hører sig selv sige lignende sætninger, er man måske i gang med at komme på afstand af den, man taler med. Det kan i stedet skabe distance og endda efterlade den anden med en følelse af at blive ladet alene eller svigtet. Ønsker man i virkeligheden at give opmærksomhed, er det noget andet, man skal sige eller gøre.

Eksempler kunne være:

- Skal jeg ikke høre lidt mere om, hvordan du har det? Måske kan jeg hjælpe dig
- Dit humør er dårligt, og det er helt okay, men jeg vil gerne hjælpe med, at det bliver godt igen

Opmærksomhed er at lytte

Man ved ikke, hvad man har sagt, før den anden svarer.

Ikke alle er lige gode til at tage sig tid og give opmærksomhed til at høre svaret. I kommunikationen er evnen til at lytte afgørende.

Fra den dejlige børnebog Momo af Michael Ende, der hand-

ler om at være til stede lige nu og her, beskrives den lille pige Momos evne til at lytte således:

"Hun kunne lytte sådan, at rådvilde og usikre mennesker pludselig blev klar over, hvad de ville. Hun kunne få de ængstelige til pludselige at føle sig fri og modige. Hun kunne gøre dem, der var ulykkelige og forknytte, tillidsfuld og glade. Og når en og anden mener, at hans liv var fuldstændig forfejlet og meningsløst, og han selv var et rent nul ... mens han talte blev han på mystisk vis klar over, at han tog grundigt fejl; han indså at han netop sådan som han var, kun eksisterede denne ene gang, og at han derfor var uerstattelig for verden på sin særlige måde.

Sådan kunne Momo lytte!"

Det er naturligvis meget ambitiøst at have Momo som forbillede, når man lytter, men hvorfor ikke?

Uanset er det væsentligt ikke at tro, at opmærksomhed alene gives med ord. Kommunikation er alle de signaler, vi sender. Det er nærvær, et kram, at lytte og at gøre noget i fællesskab. Nogen er gode med ord, mens andre oplever, at de ind imellem mangler dem og bedre kan noget andet.

Opmærksomhed er øjenkontakt

At se den anden i øjnene kan være en genvej til kontakt og forståelse og være den enkle form for opmærksomhed, der uden ord når et andet menneske.

Et eksempel på det er en FDF-leder, der i månedsvis har haft tæt kontakt til en dreng i væbnerflokket, for at han kunne deltage på lige fod i fællesskabet.

Efter måneder blev drengen langsomt mere rolig og kunne i højere grad være en del af gruppen på egen hånd. Fortsat kun-

ne han dog have behov for at trække sig væk med en voksen for "lige at sidde lidt og have øjenkontakt..."

Det gør indtryk at tænke på, at opmærksomhed kan gives i en øjenkontakt og kan være afgørende for, at det enkelte barn føler sig set i en grad, der gør det muligt at indordne sig efter almindelige sociale normer i en gruppe.

Opmærksomhed er anerkendelse

Gå altid efter bolden, ikke manden. På fodboldbanen er det åbenlyst, at man må tage bolden fra modstanderen, hvis man vil vinde kampen. Det nytter ikke at sparke ham i knæet eller andre steder for at få det, som man vil have det. Det er langt sværere at gennemskue hvor og hvordan, der skal sparkes, når man ønsker at tackle en uhensigtsmæssig adfærd i en gruppe af børn.

At anerkende et andet menneske er at se det, som det er. At udtrykke og udholde det og finde, at det er godt nok. De fleste vokser af at blive anerkendt, og det kan ofte være en vigtig vej til at lytte til det, den anden siger. Man bliver opmærksom og bliver i stand til at modtage opmærksomhed.

Pilten Tom er urolig og løber indenfor. Det forstyrrer og larmer, og du og Tom har på ingen måder hinandens opmærksomhed. Du kan vælge at sige:

"Nej, Tom!! Stop! Jeg vil ikke have du løber herinde! Du er alt for vild."

Sætningen kan siges i mange forskellige tonefald og styrke, men der ingen tvivl om, at uanset hvordan er der en grad af skæld ud i den. Og Tom er forkert på den.

Man kan også sige:

"Hej Tom! Jeg vil have, at du går herinde. Udenfor må du løbe alt det du kan."

Med denne sætning handler det om, hvad Tom gør og ikke så meget om ham som person. Den giver ovenikøbet mulig-

hed for at anerkende ham efterfølgende: "Hvor er det dejligt, du er her, jeg har lige nu brug for en dreng med en masse energi, vi skal have flyttet nogle rafter udenfor."

Opmærksomhed er tid

Opmærksomhed og nærvær tager tid. Og har man overhovedet det? Mens Tom løber rundt, forsøger man at give de 15 andre pilte informationer om aftenens program, og desuden har man slet ikke nogen rafter, der skal flyttes.

Mange fortæller, at det sværere at nå at give hinanden ordentlig opmærksomhed på mødeaftener end på f.eks. sommerlejren, hvor der er meget bedre tid.

FDF har i kraft af sit indhold, aktiviteter og formål mulighed for at skabe rammer, der giver plads til opmærksomhed. Ofte er aftenens eller lejrens aktiviteter betinget af, at der er tid. Heldigvis kan et bål med gløder ikke skaffes i en fart. Ligesom at selve bålet kalder på ro, mens man "spilder" tiden og bare er til stede sammen.

SPØRGSMÅL TIL EGEN REFLEKSION ELLER DEBAT PÅ LEDERMØDET

Øvelse: at lytte

- Sid sammen to og to. Den ene fortæller (om seneste ferie, sit badeværelse, yndlings mad el lign) den anden lytter. Når mødelederen klapper i hænderne, stopper den lyttende med at lytte og bliver uopmærksom (ser væk, tjekker sit ur mv), mens den anden fortsætter med at fortælle et par minutter endnu.
- Tal efterfølgende om forskellen før og efter der blev klappet.

Øvelse: at få opmærksomhed

- Tænk alene over følgende: Hvad sker der i dig (hvad tænker du og hvordan føles det i kroppen?), når du får et andet menneskes fulde opmærksomhed?
- Tal sammen to og to. Del i plenum.

Øvelse: at give opmærksomhed

- Tænk på en episode hvor du som leder oplevede, at der manglede kontakt og opmærksomhed mellem et eller flere børn og resten af gruppen. Tænk på både urolige og indadvendte børn.
- Tal sammen to og to: Hvordan kunne man have skabt mulighed for at få alles opmærksomhed i situationen?
- Del jeres tanker i plenum.

Da Jesus kom til stedet, så han op og sagde:
»Zakæus, skynd dig at komme ned! I dag skal
jeg være gæst i dit hus.«

Lukas 19,5

R for Rummelighed

Solvej er tumling og har været med til FDF i 1,5 år. Alle ved at hun kommer fra en familie, der er økonomisk dårligt stillet, men der er aldrig talt med forældrene om det. Nu er det tid til sommerlejr, men Solvej er ikke meldt til. I har på fornemmelsen, at det handler om, at familien har svært ved at kunne betale, og at Solvej ikke har en sovepose. De fleste ledere kan blive usikre på, hvordan man håndterer sådan en situation, ligesom de fleste ledere vil ønske at sikre sig, at Solvej kan komme med på lejr.

FDF er for alle, ingen tvivl. Det sidder dybt i os. "Her fik vi lov at være, helt enkelt være til..." (M&L nr. 34) nynner vi inde i hovedet. Vi strækker os langt og tager det som en selvfølge, at FDF er et sted, hvor man gerne må være lidt ved siden af mainstream. I en anden sang i March og lejr lyder det "For her er godt at være, vi hjælpes med det svære..." (M&L nr. 54)

Og netop det at der er behov for at hjælpes ad, når det bliver svært, er centralt for vores ønske om at være rummelige. For det kan sjældent blive en udtalt selvfølge at klare alt det svære og skæve og tunge og slet ikke alene.

En diskussion, der er vigtig at tage både med kredsledelsen, på et ledermøde og med kredsbestyrelsen, er de værdimæssige og etiske overvejelser omkring rummeligheden. Da FDF bygger på folkekirkelig grund og er et kristent funderet børne- og ungdomsarbejde, kan man argumentere for, at FDF har en særlig etisk forpligtigelse i forhold til at rumme de børn, som

andre ikke vil lege med. Dette betyder, at der i FDF er plads til alle og brug for alle, og dermed er det noget, vi ikke kan komme udenom. Den forpligtigelse tager de fleste FDF-ledere på sig uden at tænke nærmere over det, men for andre ligger det mere fjernt. En tydelighed på denne forpligtigelse gennem fx andagter og drøftelser til ledermøder vil sikre, at samtalen om, hvorfor vi er rummelige, og hvor langt vores rummelighed rækker, vil stå endnu stærkere.

Rummelighed og frivillighed

Men der er en grænse for rummeligheden, for FDF er et frivilligt arbejde båret af frivillige ledere. Frivilligheden er både styrken i FDF, men også udfordringen, når grænserne bliver nået for, hvad man kan klare som leder. Som leder er man ikke nødvendigvis fagligt uddannet til at have med børn at gøre, men er sammen med børnene og de unge, fordi man har lyst til at give dem et ståsted i verdenen. Fordi man gerne vil lege med dem, og fordi det er et meningsfuldt fællesskab. Men frivilligheden kan blive sat på prøve, når vi forsøger at rumme alle - også det eller de børn, der er en udfordring i fællesskabet med andre.

Igen har sproget en betydning for, hvordan vi møder udfordringerne om rummelighed, når noget omkring os er svært at rumme. Der bliver jo ikke nødvendigvis mere rummeligt af, at vi gentager, at der i FDF er plads til alle.

Det hjælper at tale om det, at bringe det op til ledermøderne, involvere sin kredsledelse og bestyrelse. At få sagt at man synes, at rummeligheden er udfordret.

Økonomisk rummelighed

Økonomisk udsathed appellerer umiddelbart til vores ønske om social rummelighed. Det barn vil mange FDF-kredse gerne

rumme, men er der en grænse for, hvor meget på frihjul man kan køre?

Det nemme vil være at se igennem fingre med de manglende betalinger, men det er ikke sikkert, kredsens økonomi kan bære det, da der stadig skal betales kontingent og for aktiviteter. Der er også en principielle overvejelse om, at man bør betale for sin fritidsaktivitet - der er alle lige.

Så, hvis det er et vedvarende problem, bør ledergruppen vende det med bestyrelsen, om der kan laves aftaler, så de børn, der er udfordret af økonomien, kan rummes.

Ligeværdig rummelighed

Men rummeligheden er udfordret på mange andre plan end bare det økonomiske/strukturelle. Rummelighed handler i stor udstrækning også om ligeværdighed. At børn og unge er med på egne præmisser og med de forudsætninger, de har. Ikke som børn med diagnoser, ikke som børn med særlige behov. Tænk på Emil fra Lønneberg: Alfred, karlen på gården og Emils bedste ven, der er helten i historien om Emil fra Lønneberg. Alfred har ingen intentioner om at ændre på Emil. Han kan sagtens holde ud, at Emil er, som han er, selvom det ikke er alt, hvad han gør, der er lige stuerent.

Det levede liv er sjældent rent og pænt hele tiden, og Alfred nyder tydeligt Emil selskab på trods af det. FDF kan også sagtens rumme det mindre pæne. Sådant har det altid været, men det kan være nødvendigt at ændre på rammerne, hvis det skal lykkes på en god måde.

I bund og grund handler det om at se det menneske, der ligger bag de udfordrende handlinger. Barnet, den unge - eller den voksne, for den sags skyld. Når vi tager FDF-skjorten på, bliver forskelle udvisket og fællesskabet fremhævet. Det fællesskab slår igennem i de aktiviteter og lege, som vi laver i FDF.

Når der konkurreres, er det i legens form. I FDF er der både brug for alle og plads til alle.

Den vanskelige rummelighed

Til trods for det, kan børn og voksne, der har det svært i sociale sammenhænge, fællesskaber og relationer, også være en udfordring i FDF. Et enkelt barn kan ødelægge det for de mange og tage gejsten og glæde fra selv den bedste leder. Og som frivillig leder er det et tidspunkt, hvor vi for alvor kan komme til kort og føle os magtesløse. Den magtesløshed er det afgørende at italesætte over for sine medledere, sin kredsledelse og sin bestyrelse. Det er afgørende at samarbejde med familien om udfordringen og høre, hvordan vi bedst kan hjælpe barnet/den unge. Der er ingen frivillig FDF-leder, der er supermand, og som kan klare sådan en opgave selv. Derfor bør der være en kultur i kredsen, hvor man kan arbejde med den vanskelige rummelighed.

Der, hvor rummeligheden bliver udfordret, kræver det en ekstraordinær indsats fra lederne, og indimellem er det en opgave, der er for tung at bære som ledergruppe alene. Både når det handler om økonomi, og når det handler om at møde det udfordrede barn, er det afgørende at få kredsledelsen og kredsens bestyrelse involveret. De er vigtige medspillere, når rammerne for det rummelige børnearbejde skal sikres.

Hvis man som FDF-kreds oplever, at et barn mistrives, eller hvis man har mistanke om, at et barn er udsat for overgreb, kan det være nødvendigt at lave en underretning til de sociale myndigheder. Det er en alvorlig, men vigtig mistanke at reagere på, og igen er det ikke en opgave, den enkelte leder selv bør stå med, men noget som enten kredsledelsen eller forbundssekretæren bør hjælpe med.

SPØRGSMÅL TIL EGEN REFLEKSION ELLER DEBAT PÅ LEDERMØDET

Øvelse: plads til alle?

- Dan grupper på 2-3 personer.
- Læs case: Klokkeren nærmer sig 17, og puslingelederen spejder mod parkeringspladsen. Kommer 7-årige Georg i dag eller ej. Hvis han ikke kommer, bliver det et roligt møde, hvor det program, der er planlagt, kan gennemføres. Hvis han kommer, bliver det en lang konflikt, hvor det mere handler om at holde ham fra at kravle under bordene, over stolene eller hænge i gardinerne. Puslingelederen sukker. Han kommer, og Georg-Gardin (som lederne kalder ham, uden han hører det), indtager kredshuset. Det bliver igen et af de møder, hvor et enkelt barn tager toppen af fornøjelsen for puslingelederne, og hvor de andre børn tydeligvis er irriterede på ham.
- Opgave: Lav liste med to kolonner: For og Imod. Argumenter for og imod, at Georg skal blive i kredsen og skriv jeres bud i de to kolonner.
- Hvilken liste er lettest at lave? Hvorfor? Hvilke to argumenter er vigtigst for - og hvilke to er vigtigst i mod?
- Sammenlign og drøft med de andre grupper.

Tillægsspørgsmål

- Har I haft nogle episoder i kredsen, hvor det ville have været relevant at drøfte for og imod rummeligheden?

Her fik vi lov til livet
i fælles forbundsdragt
frivillig var det givet -
men svært at få det sagt
det som ved lejrens bål,
bliver drømt i mål.

Marianne Hougaard
March & Lejr 34, 3

M for Mening

Det årlige natløb på juleweekenden var i fuld gang. Vitus, der er væbner, følges med dig i mørket. Det blæser i trætoppene, og stjerner kommer glimtvis til syne bag skyerne.

I er blevet væk for de andre og i går stille frem i skoven. Vitus hånd finder din, og det er tydeligt, at han søger tryghed i dit nærvær. Pludseligt siger han: "Jeg vil gerne have dig som far". Du siger ingenting, men giver drengens hånd et ekstra klem i mørket. For du ved godt, hvad der er på spil for Vitus, da du har kendt ham og hans familie i flere år.

Når FDF-ledere tager på lejr eller til det ugentlige møde med en flok børn, er de ofte motiverede af at være en del af det, FDF står for. De vil give alle mulige forskellige børn og unge et ståsted at møde verden fra. Det gør de, fordi det giver mening - og fordi det er vigtigt at give børnene den samme oplevelse af meningsfuldhed.

Følelsen af mening banker nok ikke i brystet hele tiden, men opleves for mange mere som en fornemmelse af glæde. Man glæder sig til at skulle af sted, tage en aften ud af sin ellers travle uge og cykle ned i kredshuset; glæder sig over at være sammen med dem, man kender, og som mange tænker på som sine venner.

Glæden er vigtig i FDF, og som bekendt er den smitsom. Når

der skal laves frivilligt børnearbejde, er en naturlig ingrediens glæde og dybest set mening.

Bliver meningen og glæden ved FDF-arbejdet styrket, når man møder børn i udsatte livspositioner? Det kan man sikkert både svare ja og nej til.

- Ja - fordi man kan se at det gør en forskel for et barn, der måske har oplevet megen modgang i sit liv. Hjemme, i skolen, i andre foreninger. I FDF kan vi rumme barnet og give dem et fællesskab og et nærvær gennem leg og aktiviteter. Det giver mening.
- Nej - fordi meningen og glæden kan forsvinde med det arbejde, man laver i FDF, fordi det bliver en sur pligt, og man skælder ud for at få programmet til at hænge sammen. Man bliver presset på måder, man ikke har lyst til, og ens planlægning går fløjten. Så kan det hele i yderste konsekvens virke meningsløst.

Mening i hverdags-FDF

Man kan som leder ikke altid være på den grønne FDF-gren og kun lave de sjoveste og fedeste aktiviteter. Det er det, vi forsøger uge efter uge og lejr efter lejr. Og ofte lykkes det, men som i så mange af livets andre forhold er der også hverdag i FDF, hvor det bliver rutinen og det måske mere trivielle, der tager over. Det kan også være meningsfyldt, for der ligger gode ting i gentagelsen, rutinen og måske endda kedsomheden. Men når man så samtidigt bliver presset af et barn, der udfordrer ens tålmodighed og planlægning, så kan det frivillige engagement bliver udfordret og - hvis det gentager sig igen og igen - den dybere mening. Det samme kan gøre sig gældende, hvis ens medleder ikke holder aftaler eller leverer, som I forventer, måske fordi den leder selv er udsat eller udfordret. Så kan og skal

man være meget rummelig, og det rammer ens motivation for at være engageret i FDF.

I FDFs ambitioner lyder det bl.a. om arbejdet med børn og unge i udsatte livspositioner, at FDF vil "give børn og unge i udsatte positioner mulighed for at opleve et meningsfuldt fællesskab". Garanten for det meningsfulde fællesskab er lederen, der skaber rammerne for fællesskabet mellem børnene og mellem børnene og deres ledere.

Mening som rollemodel

Lederen er med andre ord en rollemodel både overfor børnene og medlederne, og det, at ledergerningen er frivillig, er helt afgørende i den sammenhæng. Man er leder, fordi det giver mening. Ofte fordi man ikke kan lade være.

I den frivillige leder møder børnene ofte en voksen, som er der både for deres skyld, men også for sin egen. De er der, fordi de ikke kan lade være, og det giver nogle andre relationer end det, som børnene møder i forhold til de voksne (lærere, pædagoger, forældre mv.), som de ellers møder i løbet af deres hverdag.

Derfor er der også en lang række eksempler på, at det er en FDF-leder, der er den vigtigste voksne for et barn i en udsat livsposition, for relationen er nemlig båret af frivillighed. Ikke så få ledere har mødt udsagn a la "Jeg vil gerne have dig som far" eller "Vil du ikke være min voksen", som historien i begyndelsen af afsnittet var et eksempel på. Det er en enorm tillids erklæring fra barnet, men det kan også være et meget stort ansvar at bære som frivillig leder. For det udsagn dækker måske over, at barnet ikke har en god far i sin hverdag, et vilkår man ikke kan ændre på, og frygten for at tilføre barnet endnu et svigt ligger lige for.

Mening i FDFs formål

Under hele talen om mening ligger FDFs formål, "at møde børn og unge med evangeliet om Jesus Kristus". Det er i bund og grund årsagen til, at FDF findes, men det er selvfølgelig meget forskelligt, hvor meget det fylder i det daglige klassearbejde. Dog vil meget af det meningsfulde arbejde hente sin næring i netop det formål, fordi der her ligger et ønske om at møde børn og unge med noget afgørende meningsfyldt. Den kristne grundfortælling er en fortælling om glæde, fællesskab og relationer - og meget mere.

Et andet ord for det er ordet diakoni - et ord, der betyder at tjene, og som stammer fra det Ny Testamente. Diakoni bliver også brugt om kirkens sociale ansvar. Altså det at være kirke i verden og en del af samfundet. Det er FDF på mange måder et udtryk for, og derfor kan det også være meningsfyldt at pege på FDF som et stykke diakonalt og socialt arbejde, samtidigt med at FDF danner børn og unge, og dermed giver dem et ståsted at møde verden fra.

SPØRGSMÅL TIL EGEN REFLEKSION ELLER DEBAT PÅ LEDERMØDET

Øvelse: Hvad gør FDF meningsfyldt?

- Tag en pen og et stykke papir og del det papiret i i to med en vandret streg.
- Skriv over strengen 1-3 ord, der rummer hvorfor FDF giver mening for dig?
- Skriv under strengen 1-3 ord som et FDF-barn fra din kreds (tænk gerne på en konkret) vil bruge om, hvorfor FDF giver mening for det barn.
- Skriv over strengen ord/enkelte sætninger, som beskriver en særlig FDF-oplevelse, hvor du har oplevet det meningsfulde FDF?
- Beskriv tilsvarende under strengen en særlig FDF-oplevelse, som har givet særlig mening for FDF-barnet.
- Er der sammenfald og modsætninger mellem ordene og oplevelserne på hver side af linjen? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Drøft i plenum med resten af lederflokket.

Tillægsspørgsmål: Lederne som rollemodel

- Tænk tilbage - for dig selv - på den/de ledere, som har gjort størst indtryk på dig, da du var barn (det kan også være i andre foreningsammenhænge end FDF). Overvej, hvilke kvaliteter den person besad, siden du stadig kan huske det. Er han/hun en rollemodel for dig i dag?
- Hvad tænker du, hvis et barn - om mange år - kigger tilbage og tænker på det samme. Er du så en rollemodel for det barn?

Kredsens sociale ansvar

På ledermødet blev det diskuteret, om kredsen skulle lave en kampagne for at få flere børn med fra Sommerparken. Thorbjørn og Hanne var voldsomt imod: "Børnene derude fra er alle umulige at holde styr på, og vi har i forvejen Theis, Thea og Thorvald, som altid stikker af, larmer og ikke vil være med til aktiviteterne. Vi kan ikke klare flere af den slags". Sofie protesterede: "Nu generaliserer I vildt og voldsomt. Bare fordi man bor i Sommerparken, behøver man jo ikke være på en bestemt måde. Jeg har gået i klasse med flere fra Sommerparken, og nogle af dem var da meget søde". Anne fortsatte: "Mange af børnene har jo netop brug for det fællesskab, som vi kan give dem i FDF. Hvad nu hvis vi prøver at gøre tingene på en anden måde, så tror jeg godt, det kan fungere"

Ovenstående historie fra et ledermøde er formentlig genkendelig for mange: Hvem er det præcist, vi skal være FDF-kredse for, og er vi et tilbud for alle de børn, vi bør være et tilbud til? Er vi det også for dem, der har mest behov, men som der samtidigt kan være mest bøvvl med, fordi de lever i en socialt og økonomisk udsat position?

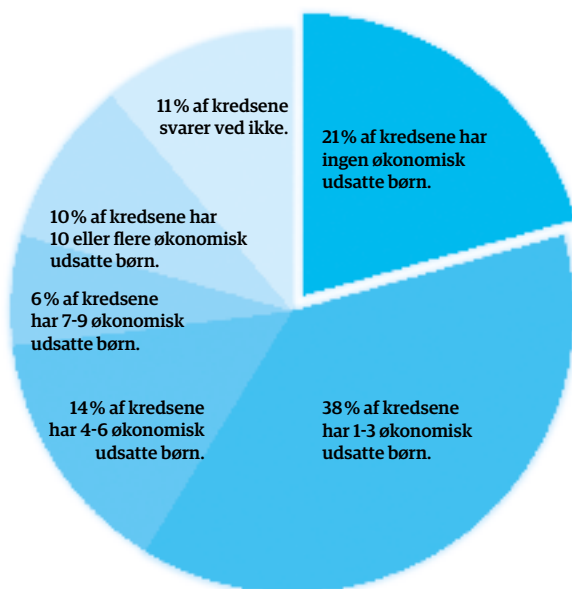
Den diskussion har givet Socialudvalget en anledning til i foråret 2018 at lave en undersøgelse blandt kredsene om deres

håndtering af medlemmernes mulige økonomiske udfordringer i forhold til at deltage i FDF.

Nedenfor gennemgås kredsundersøgelsens resultater, der med fordel læses med det for øje, at man i kredsen laver en systematisk og målrettet indsats for at kunne hjælpe børn, der er økonomisk udsatte. Undersøgelsen giver et indblik i, hvordan denne opgave konkret bliver løftet rundt i landet, og resultatet bliver præsenteret til inspiration og nye handlinger for børn og unges deltagelse og fastholdelse i FDF. Sidst i kapitlet gives der konkrete råd og anbefalinger til, hvordan dette bedst sikres.

Hvor mange børn har kredsen, der helt eller delvist ikke har råd til at betale kontingent, weekendtur eller sommerlejr?

63 kredsledere har besvaret spørgsmålene, og svarene viser, at 5 ud af 6 kredsene har medlemmer, der i større eller mindre grad er økonomisk udsat.

Næsten to tredjedele af kredse svarer altså, at de har mellem 1-9 børn, der helt eller delvist ikke har råd til at betale kontingent, weekendtur eller sommerlejr. 10% har mere end 10 økonomisk udsatte børn i kredsen.

Dette betyder, at kredsene i undersøgelsen arbejder med børn og unge, der midlertidigt eller permanent står i en økonomisk udsat situation. Det kalder på en refleksion og drøftelse af, hvilket behov enhver kreds har for at gå mere struktureret til værks, eller fortsat at tage det fra situation til situation.

Kredsene handler fra situation til situation

Ovenstående pointe med, at mange kredse handler fra situation til situation, understøttes af følgende besvarelser i undersøgelsen, som fremgår af nedenstående tabel.

Har kredsen sat udgifter til økonomisk udsatte børns deltagelse i FDF-livet på kredsbudgettet?

Ja	2
Nej	59
Ved ikke	2

Skriver I på kredsens invitationer at "ingen skal forhindres i deltagelse grundet økonomi - henvender jer til kredslederen"?

Altid	3
Oft	4
Ind imellem	4
Sjældent	8
Aldrig	44

Arbejder kredsen strategisk med at række ud efter børn og unge i udsatte positioner?

Ja	3
Nej	56
Ved ikke	4

56 kredse svarer "Nej" til at have sat forventede udgifter til økonomisk udsatte børn på kredsbudgettet.

Der kan naturligvis være regnskabstekniske udfordringer i opsætningen af et tal omhandlende udgifter til børn og unge i udsat økonomisk position. Omvendt giver kendskab til det reelle tal en præcis viden i kredsen, samtidig med at det åbner mulighederne op for at søge ekstern finansiering hos kommunen, kirken eller andre organisationer, der støtter børn og unges deltagelse i fritidslivet.

En måde at række ud efter familier med børn og unge i en udsat økonomisk position kunne være at signalere, at FDF er for alle. For når de første 3 gratis gange er gået, og sedlen om medlemskab og næste lejr dukker op i hjemmet, falder nogle af de første med fra økonomisk trængte familier måske fra.

7 kredse svarer "altid" og "ofte", hvorimod 4 og 8 kredse svarer "indimellem" og "sjældent" mens 44 kredse svarer "aldrig" på, om der på kredsens invitationer står, at ingen skal forhindres deltagelse grundet økonomi

Der er kun 3 kredse, der svarer, at de bevist eller strategisk arbejder med at række ud efter børn og unge i en økonomisk udsatte position. 4 svarer "ved ikke" og 60 "nej" til at gøre en bevidst indsats.

Sammenholdt med at 5 ud af 6 kredse svarer, at de har kontakt og arbejder med børn og unge i den økonomiske udsatte po-

sition, giver disse svar grund til at tænke, at kredsene handler fra situation til situation og ikke systematisk. Kredsene i undersøgelsen svarer, at de har børn, der helt eller delvist ikke kan betale, men samtidig signalerer kun få kredse i skriftligt kommunikation, at man kan få en økonomisk håndsrækning, hvis man har behov.

Et manglende kendskab til de faktiske udgifter kan forhindre en vigtig diskussion i kredsen af behovet for ekstern finansiering eller en mere struktureret tilgang til inkludering af børn og unge i en økonomisk udsat position, eller fastholde dem kredsen allerede har.

Det kredsene gør fra situation til situation

En del kredse gør allerede noget og undersøgelsen spørger til, hvem der finansierer de manglende betalinger til børn, der helt eller delvist ikke kan betale.

Hvem finansierer de manglende betalinger?

Kredskassen	32
Kirken	16
Kommunen	21
Eksterne puljer	15
Dem der ikke betaler må vi melde ud	3
Vi har ikke nogen der ikke betaler	16
Ved ikke	3

16 svarer, at kredsen "ikke har nogen, der ikke betaler", hvilket matcher nogenlunde med de 13 kredse, der slet ikke har medlemmer, der ikke kan betale. 3 svarer "ved ikke" hvem der

finansierer de manglende betalinger, og 3 kredse "melder dem ud, der ikke kan betale".

Undersøgelsen giver også et øjebliksbillede af hvorvidt kredslederen, der har besvaret, ved eller kan huske, om de fik søgt eksterne midler i 2016 og 2017 viser, at 36 ikke fik søgt eksterne midler mens 23 svarer "Ja" til, at de gjorde.

Mange FDF-kredse har god økonomi

Ovennævnte skal ses i lyset af kredsledernes generelle positive vurdering af kredsen økonomi, omend 3 kredse står med en ringe eller dårlig økonomi. Der er dog ikke sammenfald med de 3 kredse, der melder dem ud, der ikke kan betale. Hvorvidt udmeldelser skyldes manglende muligheder for ekstern finansiering, principielle overvejelser eller manglende administrative ressourcer, er uklart.

Vurdering af kredsens økonomi

5 - Virkelig god	7
4 - God	27
3 - Okay	26
2 - Ringe	1
1 - Dårlig	2

Økonomi må ikke være en hindring

Det ligger i FDFs DNA, at alle børn kan være med, og at der bliver taget hånd om de børn, der har det svært. Mange gør allerede meget, men hvis man arbejder mere bevidst og systematisk, er lederne bedre klædt på til at tilrettelægge børnemøder og lejre og til samværet med børnene, så det bliver til glæde for alle børn i FDF. Systematikken medvirker til, at kredsen

kan sikre den nødvendige økonomi, og at der kan komme flere børn til, som kan få glæde af FDF-livet. Når man ønsker at tage hånd om børn i økonomisk udsatte positioner, kan det være hjælpsomt at have følgende principper for øje: FDF er for alle og økonomi må ikke være en hindring.

Som ledere ved vi, hvor meget FDF kan give børn. I kredsen skal vi gøre vores bedste for at tilrettelægge vores arbejde, så der er plads til alle børn. Vi skal lægge nogle rammer, som alle børnene kan være i og føle sig trygge ved. Enkelte gange må vi erkende, at vi kommer til kort, og så skal vi kunne sige til os selv, at vi gjorde vores bedste.

Mange børn i udsatte positioner er allerede tidligt i deres liv stødt ind i magtfulde "systemer", de ikke kan overskue, og som virker fjendtligt på dem. De har måske fået en mistro til voksne i institutioner og på kontorer. I FDF skal børnene mærke, at vi ikke er en del af sådan et system. Det er vigtigt at fortælle børnene, at vi er i FDF, fordi vi kan lide det, og fordi vi holder af børnene.

I FDF har vi en mulighed for at være en modvægt til skolesystemet og daginstitutionerne. Hvis situationen lægger op til det, kan vi droppe det, vi havde planlagt og i stedet gøre det, som er bedst lige nu: Vi kan tage en snak, lege en leg eller falde til ro omkring bålet eller i kirkesalen.

Fattigdommen er stigende i Danmark, hvor antallet af familier, der ikke har penge til fritidsaktiviteter til deres børn, fordi de ikke har råd eller ikke har ressourcer til at styre økonomien, stiger.

Det er en kendsgerning, som mange undersøgelser har påvist, at sociale problemer har det med at klumpe sig sammen. Forældrenes sociale problemer efterfølges ofte af økonomiske problemer. Har forældrene f.eks. en psykisk sygdom, er der større risiko for at miste arbejdet og efter dagpenge komme på kontanthjælp. Hvis man undersøger et socialt belastet kvarter,

er der ofte en overrepræsentation af mange forskellige sociale problemer og børnenes deltagelse i foreningslivet er væsentligt lavere end i andre kvarterer. Også de børn vil have glæde af FDF, og det må ikke være økonomien, som forhindrer dem i at være med.

Gode råd til kreds- og bestyrelsesarbejdet

Der er mange ting, man kan gøre i kredsen for at give børn i ud-satte positioner et godt FDF-liv. Heldigvis er langt det meste til glæde for alle børnene i kredsen. For at gøre det bedst muligt, bør kredsen arbejde systematisk med emnet og se grundigt på nuværende strukturer, rammer og måden at være sammen med børnene på. Det kræver, at man arbejder med det på både leder- og bestyrelsesmøder.

I kredsundersøgelsen blev der spurgt til kredses erfaringer og praksis på området. Det er tydeligt, at det ofte er små indsatser, der kan gøre en forskel, og det allervigtigste er en opmærksomhed på problemstillingen. Til inspiration er her citater fra nogle af de kredse, der har svaret:

“Vi har en støtteforening, som hvert år holder 2 bankospil. Foreningen er stiftet af en, som ikke selv altid havde råd til at sende sine 3 børn på ture. Han stiftede en forening, hvis eneste formål er, der ikke skal være familier, der af økonomiske grunde ikke kan deltage på ture eller i FDF generelt. Det holdes helt uden for kredsen, og forældrene udfylder en formular på hjemmesiden, som det kun er formanden for støtteforeningen der ser. Dette for at det ikke skal føles pinligt eller på andre måder udstille de økonomisk udsatte familier”

FDF Hvidovre

“Vi har oprettet en lille fond i kredsen som betaler for lejrture mm. I vores velkomstpjece skriver vi, at man kan henvende

sig til leder eller kredsleder, hvis børn af økonomiske årsager ikke kan deltage som medlem eller på ture."

FDF Sct. Jørgensbjerg, Roskilde

"Har nogle ledere der indimellem direkte spørger børnene, om de ville med på lejr, hvis det var gratis (hvis de har en ide om at det kunne få dem med)."

FDF Hasle-Åbyhøj

"[Skab en] god dialog med forældre. Det skal gå begge veje. Ofte er den slags forældre også meget hjælpsomme, hvis vi har udvist interesse og accept af barnet"

FDF Esbjerg 2 Midtby

"Vi har altid den holdning (som FDF generelt), at der er plads til alle, så rummeligheden er god. Tror ikke vi gør noget, som andre ikke gør". "Mener vi er gode til at agere, hvis vi oplever en situation, vi er ikke berøringsangste."

FDF Strandby

Og der er mange flere eksempler på, hvordan man kan rumme de økonomisk udsatte børn og unge. Den fælles udfordring for dem alle er, at det kræver administrativ tid at få lavet aftaler og pengene i kassen. Det er naturligvis bestyrelsens ansvar. Eventuelt kunne man samarbejde med andre kredse i netværket, så der er en fælles ekspert på den økonomiske støtte.

Udfordringen gentager sig, når kredsen skal på weekendtur og sommerlejr. Her kan der også være familier, der har vanskeligt ved at betale for deres børn, og dermed afholde dem fra gode sommerferieoplevelser. Der kan søges penge fra fx menighedsråd, kommunen eller Y's Men's Clubber, ligesom det er

oplagt at lave et budget for lejren, hvor der er så megen luft, at der er plads til flere børn, end dem der betaler.

Der er vigtigt at skrive både på invitationer til lejre og på kontingentopkrævningen, at det er muligt at få hjælp, hvis man har behov. Samtidig er det afgørende at lave en kultur i kredsen, hvor lederne ikke er bange for at spørge familierne, man fornemmer er udfordrede, om de har behov for hjælp.

SPØRGSMÅL TIL EGEN REFLEKSION OG DEBAT PÅ LEDER- OG BESTYRELSESMØDET

Øvelse: Kredsens sociale selvtjek

Vi vil gerne give alle vores børn i FDF det gode FDF-liv. Og vi vil ikke mindst gerne give det til de børn, der af en eller anden grund har det svært. Man kan arbejde med det på mange niveauer lige fra en overordnet strategi til blot en opmærksomhed på børnene, samt at have nogle af FORM-anbefalingerne i baghovedet, samt sætte økonomisk udsathed på dagsordenen i den form, kredsens medlemsgrundlag kalder på.

For at lave en systematik er det en god idé at opsætte visioner og mål for kredsens arbejde med børn i udsatte positioner. Hvordan vil I som kreds i forhold til dette emne?

- Drøft på leder- eller bestyrelsesmødet hvad kredsens sociale profil skal være? Hvad skal fortællingen om kredsen være på det sociale område?
- Gennemgå kredsens nuværende praksis og notere, hvad der vil være godt at forandre. Når I har en liste, bliver I nødt til at prioritere jeres indsatsområder, så I ikke drukner i de gode viljer. Tag de lavt-hængende frugter først.
- Lad kredsen lave en fast aftale med det lokale menighedsråd om specifik støtte (alle menighedsråd har mulighed for og pligt til at bruge penge på lokal diakoni).
- Lad kredsen indgå aftaler med lokale virksomheder, Y's Men's Clubber, Lions eller Rotary så de kan "adoptere" en eller flere børn ved at de betaler børnenes kontingenter.
- Søg kommunernes Fripas ordninger (eller lignende), hvor der gives tilskud til deltagelse i lokalt foreningsarbejde. Det er ordninger målrettet børn og unge fra økonomisk udsatte familier.

Tillægsspørgsmål: Checkliste

Her er en checkliste, som man kan gå igennem til inspiration. Drøft de 10 udsagn et efter et med dine medledere eller i kredsbestyrelsen.

1. Kredsens har en social profil, som har været diskuteret og er besluttet på ledermødet
2. Penge er aldrig en hindring for at et barn kan gå til FDF eller komme på lejre
3. Kredsen har oprettet en støtteordning, der kan betale eller give nedslag i prisen til børn og forældre i en udsat økonomisk position
4. Kredsen har indlagt arbejdet med børn i socialt udsatte positioner i budgettet.
5. Kredsen har identificeret støttemuligheder til økonomisk ramte familier: F.eks. kommunalt fripas, klippekort, Menighedsplejen.
6. Der er information om støtteordningen og kontaktperson i alle invitationer til weekendture, lejre mm.
7. Kredsen er tydelig i sin kommunikation om det, I gør og giver børn.
8. Kredsen har lavet et overblik over lokalområdet, der viser, om der er geografiske områder og kvarterer, der skal have en særlig opmærksomhed fra FDF.
9. Kredsen har samarbejde med mindst én af følgende: Kirken, skolen, fritidshjemmet, kommunen om børnenes liv: Hvem kan guide børn i en udsat position hen til kredsen?
10. Kredsen har spurgt mindst 3 i lokalområdet, der arbejder med børn, hvad de gør for børn i en udsat livsposition

Vælg de vigtigste for jeres kreds, som I vil arbejde videre med i ledergruppen og bestyrelsen.

Måden at være sammen på i FDF

Til det sociale ansvar og det sociale engagement i FDF hører en måde, hvorpå lederne er sammen med børnene på. Hvilke træk har de samværsformer og den pædagogiske tilgang, som karakteriserer fællesskaberne og møderne i FDF? Hvilke særlige elementer gør sig gældende til møder og på lejre for at det sociale engagement folder sig ud?

Af Bitten Schjødt Kjær

Hver uge er der landet over voksne frivillige, der indbyder børn og unge til at være med i FDF. FDF-møderne rundt i hele landet laves for børnenes skyld, for at de skal opleve et særligt fællesskab. Der er en del børn, hvor det helt naturligt er FDF, som de skal gå til - måske fordi deres forældre har været FD-Fere, eller fordi klassekammeraten gør det. For andre børn og unge i udsatte positioner kan det både være svært at få lov til at gå til noget, at holde fast i at komme til møderne og tro på, at der er andre børn og voksne, der helt frivilligt gerne vil være sammen med én.

Mødet i FDF er til for børnenes skyld

FDFs formål er at møde børn og unge med evangeliet om Jesus Kristus. FDFs ambition er at give børn og unge et ståsted at møde verden fra. Det er de to helt grundlæggende forståelser for FDFs virke. Dét vi er her for. Når FDF giver børn og unge et ståsted, så er det formuleret gennem fire værdier: Relationer,

tro, leg og samfundsengagement. Igennem alle værdier er der et socialt sigte, en mening med at ville andre mennesker, at være sammen, at møde hinanden. Både dem vi kender gennem længere tid, dem vi ikke kender så godt og også dem, vi slet ikke kender.

Derfor har lederne i FDF en naturlig interesse i at møde børn af alle slags. Det er ikke så meget om det ene barn kan det ene eller andet, eller om børn ser ud på en bestemt måde, men mere fællesskabet og mødet, der er vigtigt. Derfor kender lederne formålet og ved, at de skal tage mod alle børn. Når formål og ambition er formuleret og sidder i lederens bevæggrund for at være frivillig, så giver det en bevidsthed om, at der er nogle børn, der skal tages ekstra godt af, fordi lederen har fokus på, at alle børn skal opleve fællesskabet og aktiviteterne som meningsfyldt og sjove. Det kræver noget at udleve formålet og ambitionen.

Relationer bliver skabt

Til FDF-møder kan man tit høre en leder sige: "Kom, så skal vi alle ud og lege". "Vi standser lige et øjeblik med at gå videre, så vi har alle med". "Nu skal I sammen tre og tre løse nogle opgaver". "Hvem vil gerne starte på legen?" eller "Hvordan har I haft det, siden vi var sammen i sidste uge?"

Det er alle sammen inkluderende sætninger, der gør, at fællesskabet bliver godt. Mange af de aktiviteter, der foregår, lægger op til at danne relationer. Den måde, som møderne organiseres på, giver børnene mulighed for at lære hinanden at kende på forskellige vis.

Med til det sociale ansvar hører også et sprog. Igennem samværet og relationerne mellem børn og voksne i FDF er det vigtigt, at lederen går foran og viser i handling og ord, at børnene er inviteret til deltagelse. Mange børn ser op til deres ledere, og selvom vi i FDF gerne vil have, at der er en ligestilling og

aktiviteter, hvor både børn og voksne leger med, så ser vi tit, at børn får handlemønstre fra deres frivillig leder. Det er særligt, at der er en leder, der vil bruge sin tid på at være leder, og når lederen så gang på gang viser, at vi skal løse ting i fællesskab, at alle kan byde ind med ideer, og at vi selvfølgelig hjælper hinanden, så må det give et ståsted for børnene i forhold til, hvordan de indgår i relationer med andre.

Flere børn siger senere i voksenlivet, at de relationer, som de opbyggede eller fik givet til FDF, var dem, der varede ved, eller var dem, der var med til at danne dem til senere at indgå i fællesskaber og skabe gode relationer til andre. På den måde har relationerne for nogle børn også været med til at bryde sociale mønstre.

Gennem leg inviteres vi til fællesskabet

Børn, der kommer til FDF, møder tilrettelagte aktiviteter, der er rammesat af lederne. Mange aktiviteter byder på legen som indgangsvinkel og udfoldelse. Det er smuglermøde, fantasimøde, bål på nye måder, leg med nye regler og opgaveløb. Ofte sættes legen i centrum, og det er med til at invitere alle ind i fællesskabet. Når et barn, der til hverdag oplever sig i en udsat position, hvor der kan være konflikter, manglende omsorg eller svigt og fravær af forældrekontakt, så er det helt afgørende, at lederne i FDF planlægger lege, der løsner op for frustrationer og manglende tro på, at andre vil én det godt. Legen befrier og samler på en gang. Den kan skabe et frirum, der gør, at du tør komme tæt på de andre og tør tage imod invitation til at være en vigtig del af legen. Den giver tit et godt grin, et klap på skulderen og en følelse af at være en del af noget større.

Når man som barn i udsat position oplever et tilbagevendende ønske fra andre FDF-børn og fra FDF-lederen om at ville være sammen og have det sjovt, så begynder man at få et ståsted - et sted at møde verden fra. Et barn kan bedre huske fø-

lelsen af fællesskab, når det hæftes op på en bestemt aktivitet. Så når børn møder hinanden i skolen og siger: kan du huske, da vi legede belgisk bankebøf, så er der god sammenhæng i hverdagen.

Da Mikkel skulle starte i 5. klasse, kom han hen til mig som klasselærer. Han havde tre jonglør-bolde med og begyndte at jonglere uden at sige noget. Hold da op, sagde jeg. Sig mig er det nyt, at du kan jonglere - det synes jeg da ikke, at jeg har set før? JA, svarede han. Det har jeg lært i Viljen. Se, nu var det sådan, at Mikkel godt vidste, at jeg også havde været på FDFs landslejr det år, hvor vi boede i områder kaldet Nysgerrigheden, Håbet, Viljen. Han brugte sin relation til mig til at vise, at han havde haft en rigtig god sommer. Det var måske ikke fordi, at Mikkel var i en af de hårdest udsatte positioner, men han var en dreng, der endnu i 5. klasse havde svært ved dansk og skulle tilkæmpe sig plads blandt særligt drengene i klassen.

En anden lærer sagde til mig en gang, at den klasse han havde pt. fungerede mere end godt socialt. Han tænkte på, om det kunne være fordi 8 af børnene var FDFere. Nu er det jo ikke sådan, at vi ved så meget om, om klasser med mange FDFere har det bedre end andre. Men det er alligevel dejligt at tænke på, hvis det, som børn og unge oplever til FDF gennem leg og fælles oplevelser, kan sætte spor andre steder.

Det rummelige fællesskab

Er der så aktiviteter, der særligt styrker fællesskabet og udviser det sociale ansvar, som FDF tager på sig? Ja, det er der! I mange år har netop fællessang og lejrball været særligt inkluderende. Dét at kunne de samme sange og skråle med uanset alder, baggrund og muligheder er et socialt fundament. Når FDF udgiver en sangbog hvert eneste år, så er det ikke bare en sangskat, men en fællesskabs-skat. Der er mange, der netop føler sig med i fællesskabet, når vi kan synge de samme sange. Det er

ikke kun følelsen, men også sproget i sangene, der giver sammenhold og socialt ansvar. Bare tænk på sætninger, som "Her fik vi lov at være", "Du satte dig selv i de nederstes sted", "Dav, dav, alle sammen", "Man er som man er" og "Vi vil ha' voksne der griner". I FDFs sangbog March og Lejr er der også fjollede og skøre sange. De er med til at løfte stemningen og skabe leg gennem sang.

Det sociale ansvar ligger også i, at FDF giver børn og unge i udsatte positioner en mulighed for at møde troen, møde kirken og høre det kristne budskab. Andagter og samtaler om tro giver en ydmyg tilgang til hinanden, hvor børn og voksne bliver bekræftet i den ligeværdighed, som vi skal møde hinanden med ud fra næstekærlighed, tillid og tilgivelse. Rigtig mange FDF-kredse har faste ritualer omkring andagter. Det kan være, at et møde starter med en sang, eller der er historier rundt om bålet, eller, som de fleste gør det, slutter mødet med sang, bøn og oplæsning. Dét giver mulighed for både at sætte ord på livet, men også at invitere børnene ind til samtale. Den mulighed er der mange i udsatte positioner, der ikke får andre steder. Så at insistere på roen og ritualen i en andagt er at give børn og unge et helt særligt frirum. Her er der plads til at være sig selv og få noget givet. Der er mange andagter, der rummer det sociale ansvar. Der er mange børn i FDF, der har fået perspektiveret forskellige situationer fra dagligdagen ind i det kristne budskab og fået tro og mod til at klø på i hverdagen.

Nogle kalder sommerlejren for FDFs trylleformular. Det intense, fantasifulde og oplevelsesrige samvær på en sommerlejr og en weekendtur er helt bestemt en af de største muligheder for at give en oplevelse ud over det sædvanlige for mange børn. Nogle kredse sørger for at søge penge hjem eller betaler simpelthen for børn, hvis familie ikke har råd til at sende dem afsted på lejr. Kredsen hjælper med sovepose og andet grej, så ingen af de børn skal føle, at de ikke er med på lige fod sammen

med de andre børn. Når en sommerlejr planlægges, så holder lederne møde, og der bliver tit drøftet, hvordan netop det sociale ansvar kan udledes. Sommerlejren rummer så mange del-aktiviteter, der til sammen løfter det sociale ansvar til noget unikt for FDF. På sommerlejren er der plads til fordybelse i et tema som fx middelalder, pirater, eventyr og tidsrejser. Her spiller naturen en stor rolle for samværet, og i naturen er der højt til loftet, så børn og voksne oplever tit, at mange ting kan lade sig gøre. Børnene bliver inddraget i at hjælpe til med at dagen går godt med opgaver og tjanser, og lederne har masser af tid til snak, gakkede indslag og nye opfindelser. Hvis man tager en tur rundt på besøg på sommerlejre hos FDFs kredse, vil man opdage mange tiltag, der inkluderer børnene i at kunne være på lejren. Der er lavet små hyggekrege med opgaver og bøger til pauserne. Der er lavet et indbydende program, så børnene kan følge med i, hvad der skal ske. Lederne er ofte klædt ud og lever sig ind og går forrest i temaet. Køkkenholdet tænker over at lave varieret mad, og der er børn med i køkkentjanser. På sommerlejren er der ture ud i det blå, løb og masser af plads til at lære hinanden godt at kende. Flere børn bliver trøstet, når de slår sig eller har hjemve. Med alle disse elementer følger der en frihed og en stor tillid blandt deltagerne.

Sociale ansvar er bedst, når det er frivilligt

Det sociale ansvar bliver udvist ved, at de voksne leger sammen med børnene. Og at de gør det frivilligt. Nogle forældre tror, at lederne får penge - det er der også en del børn, der tror. Når lederne siger til børnene, at de er ledere helt frivilligt og af lyst, så får både forældre og børn en meget stor respekt for arbejdet. De fleste forældre ved godt, at det er frivilligt arbejde, og forældre til børn i udsatte positioner ved om nogen, at det er særligt, at ledere har overskud til andres børn. Det er ikke altid, at forældrene selv har overskud til at vise eller sige det. Det

bliver man som FDF-leder nødt til at tro på - også når det kan være svært at kommunikere med forældre. Der ligger så meget skyld og skam gemt i forældre til børn, der har det svært. Derfor er det også vigtigt, at forældrene sommetider får noget at vide om, hvad deres børn oplever, så oplevelserne kan leve lidt længere end bare inde i barnet. Der vil være større chance for at forældrene forstår, hvad barnet har gavn af til FDF, hvis vi sætter ord på.

Det er langt fra altid, at FDF-lederne siger eller drøfter, hvordan de skal udøve deres sociale ansvar. Det er der helt naturligt. Mange ledere viser i kraft af deres eget engagement et socialt ansvar. Når man som leder tænker så meget ud over sig selv, at man bruger aftener og ferier på at tage børn med på lejre, med ud i naturen og giver sig hen i legen med dem, så er det et socialt ansvar i sig selv.

FDFs sociale ansvar og engagement i samfundet

FDF er som forening og organisation en del af det danske civilsamfund. FDF er sat i verden med et formål og har en holdning til børn og unges dannelse. Men i hvor høj grad skal FDF blande sig i egentlige samfundsanliggender og give sine holdninger tilkendende lokalt og nationalt, når vi møder børn og unge i socialt udsatte situationer?

Af Jens Maibom Pedersen

Spørgsmålet om, hvordan FDF skal engagere sig i det fælles samfundsliv, har jævnligt fyldt og sat dagsorden i FDF-debat-ten. På den måde minder FDF om det folkekirkelige liv, vi er en del af, og hvor forskellige samfunds- og kirkesyn inspirerer til forskellige synspunkter og konklusioner. For nogle er det en selvfølge, at man som folkekirkeligt børne- og ungdomsarbej- de involverer sig i aktuelle samfundsanliggender, for andre er det utænkeligt. For nogle er det indlysende, at spørgsmål om børns vilkår, fred og retfærdighed ligger i direkte forlængelse af det almindelige FDF-engagement - for andre er det uforstå- eligt.

I en af filmhistoriens perler, mesterværket "Blå", forsøger fil- mens hovedperson at leve uden at skulle forholde sig og tage stilling til den verden, hun nu engang er en del af. Hun lukker sig inde i sin lejlighed og vil ikke forholde til et konkret spørgs- mål fra opgangens øvrige beboere. Og det bliver hendes un- derbos redning og held! Samtidigt bliver det også en af filmens

hovedpointer: som menneske har man altid, hvad enten man tager stilling eller ikke tager stilling til dette eller hint, indflydelse på, hvorhen verden bevæger sig. Mennesket er ingen ø - og vi vil altid stå i et ansvarlighedsforhold til den verden, vi er en del af. Sådan er det også med FDF - vi kan ikke undslå os i at være en del af samfundet og verden.

FDF og velfærdsopgaver

For et par år siden blev der i det såkaldte "forbundsråd" arbejdet med spørgsmålet: Skal FDF løse velfærdsopgaver i fremtiden? Spørgsmålet er et godt udtryk for vores tid, for velfærden er under pres, og nye måder at løse fælles opgaver på efterspørges.

Spørgsmålet er relevant at stille, og i besvarelsen af det er det vigtigt at overveje, hvad det egentlig betyder. Hvad betyder velfærd? Er det "bare", som det politiske liv og samfundets kurssættende elite oftest italesætter det, et spørgsmål om ydelser, servicetilbud og rettigheder? Eller er der mere på spil? Handler velfærd ikke også, i bredere forstand, om det gode liv og om lykke?

Hvad nytter to ugentlige bade og nogle kryds i et dokumentationspapir, hvis den, der fører pennen og bader mig, ikke først og fremmest ser mig som menneske? Hvad nytter det, at den ensomme unge stilles en række tilbud i udsigt, hvis de ikke formår at være i øjenhøjde? Hvad nytter det, at barnet får endnu flere muligheder, hvis det aldrig bliver mødt som dén person, han eller hun nu engang er?

Velfærd er et gammelt nordisk udtryk. Det betyder "at fare vel" - at få en god rejse, at få et godt liv. Begrebet handler altså om meget mere end det, vi ofte gør det til, når vi reducerer velfærd til et spørgsmål om økonomi og serviceydelser. Velfærd handler også om menneskesyn - om at blive set, om at blive mødt, om at blive værdsat og om at blive budt velkommen

som den, man nu engang er. Velfærd handler altså også om for-
tegnen for det medmenneskelige møde. Det er nemlig fattigt,
hvis det eneste man har råd til, er at give penge!

Ud fra ovenstående er det ligetil at svare på spørgsmålet,
om FDF skal løse velfærdsopgaver i fremtiden? JA, det skal
FDF. Eller rettere sagt: FDF skal fortsat løse velfærdsopgaver
i fremtiden. Som FDF altid har gjort det. At være idébestemt
børne- og ungdomsarbejde er at vedkende sig et socialt ansvar
og engagement i den verden og det samfund, man er en del
af - og således bære ved til at børn og unge (og deres voksne)
får et godt liv. Og med FDFs formål in mente og evangeliet om
Jesus Kristus for øje ligger det lige for også at løse fælles vel-
færdsopgaver. Vi skal bare snakke rigtigt om det, og så i øvrigt
begrunde vores engagement med det kristne menneskesyn,
der nu er vores.

Hvad er foreningernes opgave?

Debatten om de frivillige foreninger og løsning af velfærdsop-
gaver rasede for alvor i forbindelse med udarbejdelse af det
såkaldte frivillighedscharters. Dansk Ungdoms Fællesråd (som
FDF er medlem af) og andre frivilligheds- og folkeoplysende
organisationer understregede, at det primære formål med fore-
ningslivet og det frivillige Danmark er at skabe idé-, værdi- og
aktivitetsbårne fællesskaber og ikke at løse velfærdsopgaver.
Men heri har de kun delvist ret, - og synspunktet knytter til
ved den alt for snævre velfærdsdiskurs, som det politiske liv
og embedsmandsværket forsøger at sætte. Og hvad værre er,
så skaber en for ensidig og reducerende understregning af
formålet med det idébestemte- og frivillige foreningsliv en di-
skrepans mellem vor tids velfærdsudfordringer og foreninger-
nes formål. En sådan modsætning har hverken FDF eller sam-

fundet brug for. Langt fra! Vi har brug for at forstå os selv og hinanden og sammen finde nye muligheder og veje at gå.

Hvordan gør man det? Hvad besinder man sig på, når tiden og verden omkring en kræver nye svar - og måske nye måder "at gøre det vi plejer på"? Dét er der sikkert mange svar på - og et af dem kunne passende være: Kik på FDFs egen historie! For heri møder vi en lang række af eksempler på initiativer der kombinerer gedigent traditionelt FDF-arbejde med et indis-kutabelt socialt engagement.

Et andet svar kunne passende være at stille spørgsmålet: hvad giver mening?

I FDF skal vi ikke spørge om, hvad vi får ud af det - men om hvad vi bringer ind i det! Hvad har FDF at bidrage med i den verden, der nu en gang er vores? Måske er det endnu en sommerlejr, måske er det åbent kredshus, måske er det vok-sentid, måske er det tilstedeværelse i heldagsskolen, måske er det en hjælpende hånd i lokalområdet, måske er det dét lange seje træk med de ugentlige klassemøder.

Et tredje svar kunne være at se ud over egen næsetip - og hen til vore brødre og søstre i det diakonale arbejde. Her siges det ofte, at man skal have modet til at se verden som den er - men hele tiden huske på, at man ser mere end det, man umid-delbart ser. Når man står overfor misbrugeren, eller barnet med diagnose, så står man først og fremmest overfor et med-menneske. Og de næste mange skridt må tage udgangspunkt her. Lille-Per skal mødes som den dreng, han nu engang er - og lille-Lone som den pige. Det er hér, FDF har sin store beretti-gelse og hér, FDFs sociale ansvar og engagement får krop.

Sæt børn på dagsordenen - også i medierne

Et fjerde svar kunne lyde: Snak om det på leder- og landsdels-møder. Sæt spørgsmålet på dagsordenen og overvej i fælles-skab, hvordan FDF bedst kan tage en fortalerrolle ift. børn

og unges livsvilkår på sig? De mange ugentlige møder, ture, weekends og sommerlejre giver FDF-folket et ualmindeligt godt indblik i, hvordan børn og unge anno 2018 har det. Og netop derfor har FDF en enestående og forpligtende platform til at bringe dét, vi ser i forhold til børn og unge, videre i spil. I læserbreve, kronikker, debatter og "det lange seje træk". Har man først en gang haft med børn at gøre, så ved man også, at urimelige livsvilkår aldrig kan være børnenes skyld. Og det grundsynspunkt kunne vi i FDF passende bringe videre, når børn skal sendes hjem og skilles fra mor, når virkeligheden strammer til, og børn ikke får mulighed for at holde ferie, når børn vokser op uden nødvendig støtte og hjælp til dagligdagens mange gøremål, når børn får stress, når børn bliver ramt af ensomhed etc.

FDF skaber fællesskaber

FDF har kunnet og kan så meget ift. børn og unges liv. FDF kan meget selv - og FDF har meget at bidrage med i nye samarbejder med fx KFUMs Sociale Arbejde.

Et godt eksempel herpå er "Hele Danmarks Familieklub" - et 5-årigt civilsamfundsprojekt støttet af den A.P. Møllerske Støttefond. Projektet er et partnerskabsprojekt, hvor FDF, KFUM Spejderne og KFUM's Sociale Arbejde samarbejder om at skabe lokale familieklubber, der kan bygge bro til lokalsamfundet og skabe blivende relationer. For det har vi alle sammen - børn, unge og voksne brug for. Når livet selv og verden omkring river i os, så skal der være nogle fællesskaber "der holder" og nogle relationer "der holder ud". Børn og voksne har brug for fællesskaber - og FDF har så meget at bidrage med hér: leg, al-

vor, sommerlejre, ansvarlige voksne, gode kammerater, sjove oplevelser, musik, lejrball, glæde, tro, håb og ...kærlighed.

Og man kunne fortsætte:

Måske skal FDF gå endnu videre og samskabe med den lokale kommune, eller indgå endnu flere partnerskaber med Kirkens Korshær, Jysk Børneforsorg eller helt andre diakonale organisationer? Måske skal vi retænke vores lejrkoncepter - eller måske skal vi bare tydeliggøre, hvorfor og hvordan vi gør det, vi holder af og er gode til?

Socialt ansvar og engagement i den verden, der nu en gang er vores, handler om det gode liv - og her har FDF uendeligt meget at bidrage med. Alt det og alt det andet FDF-arbejde skal bringes i spil til glæde og gavn for fremtidens velfærdssamfund og dets børn og unge. Og sammen med det skal FDFs formål udfordre tidens funktionalistiske menneskesyn, hvor alting handler om, hvad du kan, og fortælle en helt anden historie. Livet handler ikke om færdighed, men om værdighed.

Og når vi nu har dét fra Vorherre selv, så er det vel bare om at komme i gang. Hvordan? Ja, det finder vi i fællesskab ud af, når vi sætter os omkring lederbordet.

FDF – et socialt arbejde siden 1902

FDF blev stiftet i begyndelsen af forrige århundrede som et arbejde, der skulle gøre en forskel for børn og unge i en tid med stor sociale udfordringer. Men lykkedes det? Hvad ville Tørnøe og de andre med FDF dengang, og hvad er forskelle og ligheder med FDF i dag?

Af Hans Wagner

Det er sjovt at sejle i kano. Det er hyggeligt at sidde rundt om bålet, og et raftetårn er højt og imponerende. Udsigten fra en fjeldtop i Norge eller fra en båd på Kattegat er smuk. Man kan blive helt høj af at spille musik og synge sammen med andre.

I FDF laver man mange ting, som er sjove og spændende. Men de fleste ting behøver man jo ikke at være FDF'er for at lave. FDF har ikke monopol på at tænde bål. Det kan man også i SFO'en.

Hvis man spørger lederne i FDF, så vil mange nok svare, at det gør en forskel for børn og unge, at aktiviteterne foregår i FDF. At der er et mål med fællesskabet og samværet - og bålet. Fællesskabet om aktiviteterne skal have en betydning for det enkelte medlem.

I FDF markeres fællesskabet mellem medlemmerne ved, at man tager en blå skjorte på. Det er ikke svært at gøre - hvilket jo også er tanken bag. FDF er et inkluderende fællesskab, hvor

der er frit optag. Man skal ikke leve op til særlige adgangskrav. Man skal bare tage skjorten på - så har man ret til at være med.

Det kan siges på en anden måde: at FDF er et socialt arbejde. At være social betyder at være optaget af fællesskabet og vise omsorg og interesse for hinanden. At FDF er et socialt arbejde indebærer også, at FDF sammen med mange andre er med til at løse en samfundsopgave: at hjælpe børn og unge til at få et godt liv og blive en del af det danske samfund.

Sådan vil vi i hvert fald gerne se os selv. Men var det så også sådan, af FDF var tænkt fra starten af?

1902 - Et samfund med en opgave

Da FDF blev stiftet, var forbundet et blandt mange organisationer, som voksede frem på den tid: idrætsforeninger, sociale organisationer, politiske partier, højskoler, sammenslutninger for det ene og det andet.

Særligt mange foreninger og organisationer blev lavet for de unge. Forældregenerationen var nemlig bekymret. Byerne voksede, og mennesker flyttede til - væk fra landsbyernes vanterammer om livet. I storbyerne var der både farer og muligheder. Fare for at gå til bunds i kriminalitet, fattigdom, sygdom og druk - eller muligheder for at skabe nye fællesskaber, hvor man kunne hjælpe hinanden med at gribe de mange chancer, som industrialiseringen bød på.

Dansk historie er historien om, at langt de fleste valgte det sidste. Det er en meget væsentlig grund til, at Danmark i dag er et af de mest velstående, veluddannede og mindst korrupte lande i verden. Foreninger som FDF har spillet en væsentlig rolle i at gøre børn og unge til en del af det fælles samfundsprojekt.

Tornøes visioner

Holger Tornøe var den visionære stifter, som tænkte store tan-

ker - selvfølgelig inspireret af mange andre i samtiden. I FDFs første vedtægter stod det, at "Foreningens arbejde skal være at forberede vejen for Kristi riges udbredelse blandt drenge, ved at bringe dem under kristne mænds påvirkning udføre en forebyggende, vækkende og bevarende gerning blandt dem ved at fremme: a) legemlig og åndelig sundhed. b) Indøvelse i disciplin, høflighed, punktlighed, selvspekt og alt andet, der hører til virkelig sand kristen mandighed. c) dygtighed i de grene af idræt, der har praktisk betydning".

Med andre ord: drengene skulle lære om at være kristen, sund og opføre sig ordentligt. Drengene skulle blive til mænd, som kunne leve op til det ansvar, som det dengang indebar at være en mand.

Det lyder en anelse gammeldags i dag - for at sige det mildt. Der er heller ingen tvivl om, at førerne i FDF opførte sig noget mere autoritært, end ledere gør i dag. Hvis drengene ikke opførte sig ordentligt, kunne der godt falde en lussing.

I dag behøver vi ikke være autoritære, for det har vi folk til. Fra børn er et halvt år gamle til de er midt i tyverne bliver de overvåget af professionelle voksne, som skal lære dem, hvordan samfundet forventer, at de skal opføre sig.

Den opmærksomhed fik børn ikke i 1902. Derfor var der faktisk behov for organisationer som FDF, der kunne hjælpe børn til at fungere i samfundet. Det gjorde man selvfølgelig på den måde, som samfundet dengang forventede. Opdragelsen var med vores øjne stort set lige autoritær, hvor i samfundet man end voksede op. Men i FDF havde drengene muligheder, som de ikke havde andre steder: stenbroens børn kunne komme på ferie i Nordsjælland, spille musik, sejle og lave idræt - ting, som ellers lå helt ude for deres rækkevidde.

FDF for alle

Holger Tornøe var selv vokset op i Frederiksbergs borgerskab.

Han kom på ferie hos faderens skolekammerat på Tønballegård ved Horsens. Det er her, han i 1901 skriver, at dette bør være en mulighed for alle børn. Med andre ord, ikke kun de børn, som er privilegerede som ham selv.

Det er dermed tydeligt, at målgruppen for FDF var alle byens drenge - også de fattige. Det lyder jo godt og smukt, men blev det så også virkelighed? Det får vi et svar på, når vi kigger i FDFs gamle protokoller.

Tornøe og FDF byggede en landkoloni ved Kulhuse, som de kaldte Jomsborg. Her kunne Frederiksbergs drenge komme på lejr om sommeren. Disciplinerede og ordentlige, som de var, skrev førerne hver aften journal over dagens begivenheder.

Det er fascinerende læsning - men også lidt ensformigt. For dagene lignede hinanden en del: meget ofte gik formiddagen med at bade og eftermiddagen gik med march ud til en person i omegnen, som var velvilligt indstillet overfor FDF. Her spiste de og menuen blev nøje beskrevet i lejrjournalen. Selvom den så også var lidt ensformig.

Hvorfor så det? Der var ingen tvivl om, at drengene skulle bade, fordi de kunne lide det - og førerne tænkte, at det var sundt at røre sig. Marchturene var selvfølgelig også motion. Drengene har formentlig også tænkt, at det var spændende at komme på besøg rundt omkring i nabolaget - ofte i hjem, som var for fine til, at de ellers fik lov til at komme der. Men marchturene har nok også været en vandring mod aftensmaden. Hvordan skulle førerne i FDF ellers betale den, når drengene kom fra hjem, som ingen penge havde?

Før drengene skulle hjem, blev de vejret. Det er svært at tro, at førerne vejede dem for at formane imod overvægt. Det er så afgjort mest sandsynligt, at førerne ønskede, at drengene skul-

le have taget på, så de havde mere at stå imod med, når den hårde dagligdag vendte tilbage.

Arbejderbørn i FDF

Landsforbundets ledelse ville gerne følge med i, hvad der foregik i kredsene. Derfor blev kredsene bedt om at udfylde detaljerede spørgeskemaer om arbejdet. I 1917 blev de fx spurgt om, hvilke skoler drengene gik i. Det giver os et ret sikkert indblik i, hvilken social baggrund, drengene kom fra. På den tid var der nemlig en nøje sammenhæng mellem, hvor lang tid børn gik i skole, og hvor rige deres forældre var.

Det viser sig, at på landsplan var der en fjerdedel af drengene, som gik i enten mellem-, realskole eller latinskole - dvs. hvad der i dag nogenlunde svarer til en ungdomsudannelse. Men det tal dækker over store forskelle. I København 3 var der 6% ud af 173 medlemmer. I Hellerup og Ordrup var der 40%.

Århus 3. kreds lå på Trøjborg, som dengang var et udpræget arbejderkvarter. Når man kigger i medlemsprotokollerne, er billedet slående. Der er faktisk ingen drenge i kredsen, hvor forældrene har middelklassebaggrund. Alle fædrene er enten ufaglærte arbejdsmænd eller faglærte håndværkere.

At FDF havde stor gennemslagskraft blandt byernes arbejderbørn ses også i, at fagbevægelsen stiftede DUI for at forhindre, at deres kommende vælgerskare blev fyldt med i deres øjne forkerte ideer om kristendom og nationalt sammenhold. DUI blev dog aldrig en stor succes.

Sådan kan man blive ved. Dokumentationen er massiv. Det er meget tydeligt, at FDF fra stiftelsen og mange år frem var et arbejde for alle drenge i det danske samfund - både høj og lav. Aktiviteterne i FDF gav dem muligheder, som de ellers ikke havde. Og i FDF lærte de en loyalitet imod det nationale fællesskab. En loyalitet, som blev så stærk, at bemærkelsesværdigt mange unge mænd under besættelsen tog del i modstands-

kampen - selvom det blev kraftigt frarådet af hovedparten af det samme samfundslag af velstillede borgere, som i sin tid havde stiftet FDF. Al den snak om ansvar og loyalitet imod højere idealer havde haft sin virkning.

Vision og virkelighed

Tornøes vision blev faktisk til virkelighed. FDF gik hen og blev et socialt arbejde for alle drenge i det danske samfund - og siden også for piger, selvom Tornøe ikke var så begejstret for det.

Jeg tror, at denne arv fra fortiden lever videre i dag i FDF. Det har aldrig været et mål i sig selv at tænde bål. Ledere i FDF vil noget mere end det. Det handler blandt andet om at hjælpe børn og unge til at klare sig i livet - og om at give muligheder til børn, som ellers ikke har dem. FDF handler om fællesskab, ligeværd og sammenhængskraft i samfundet. Men det er værdier, som er under voldsom beskydning og diskussion.

Der er forskel på at være FDF'er og at gå til det. At gå til FDF handler om at få noget ud af det - så længe det er sjovt. Man går til trampolin, dvs. man hopper, til det bliver kedeligt. At være FDF'er eller at være gymnast handler om mere end bare at hoppe eller tænde bål. Det handler om at ændre sig selv - det var det, Tornøe ville. Som han skrev i sit stilehæfte:

"Personligheden kommer efterhånden mere og mere frem og dermed også selvrespekten. Drengene vil lære, hvad der er kerne og skal i det at være et voksent menneske, og det gælder om at udvide deres syn og skærpe deres vilje."

FDFs opgave ser anderledes ud i dag, for verden og Danmark har forandret sig. Men visionen om et støttende fællesskab med muligheder for alle er vel egentlig den samme.

Få øje på det glimt, der er i øjnene på mennesker

FDF er en del af folkekirkens børne og ungdomsarbejde. Men er FDF også en del af kirkens diakonale, sociale arbejde? Ja - for både FDF og diakoni handler om at se medmennesket i fællesskabet

Af Birgitte Graakjær Hjort

FDF-arbejde uden diakoni er ikke rigtigt FDF-arbejde! Lige så lidt som en kirke uden diakoni ville ikke være en sand og sund kirke. For diakoni er nemlig ikke en særinteresse, som vi kan parkere hos dem, der har et særligt bankende hjerte for mennesker i svære livssituationer. Diakoni handler meget mere om at se nøje efter, hvad øjnene hos de børn og unge, FDF er til for, fortæller, når de deltager i arbejdet. Fortæller de, at der er noget, som er svært, men som ikke kommer frem i de ord, der bliver sagt? Og opfanger vi signalerne og handler på dem? Og kan vi se de glimt, der er tilbage, selvom blikket mest af alt signalerer tristhed og modløshed. Et godt FDF-arbejde er - blandt meget andet - et diakonalt arbejde, hvor aktiviteter ikke står alene, hvor gode de end er, men hvor de bliver ledet af voksne, der har blik for de små glimt, der er tilbage i et næsten slukket udtryk i øjnene hos børnene og de unge.

Undgå at slukke lyset i trængte øjne

Diakoni er ikke nogen ny opfindelse. Den har rødder tilbage til kirkens tidligste historie. Det er bl.a. igennem diakonien, at kirken som krop får ben at gå på til trængte mennesker. Diako-

nien giver kirken arme, der favner mennesker i svære livssituationer eller giver en hånd med.

Diakonien har solidt bibelsk belæg i både Det Gamle og det Nye Testamente. Vi finder det fx i den grundlæggende antagelse af, at Gud som skaber har villet ethvert menneske på kloden. Medmennesket er derfor per definition en med-skabning. Derfor gælder det, at "den, der undertrykker den svage, håner hans skaber" (Ordspr 14,31). En af de gammeltestamentlige skikkelser, Job, fik i sit medmenneske øje på en medskabning, der selv var skabt af Gud. Han kunne derfor ikke nægte de svage, hvad de ønskede: "Har jeg nægtet de svage, hvad de ønskede? Har jeg slukket lyset i enkers øjne" (Job 31,16). Job så sig selv som en, der måtte tage sig af enken (v. 16), dele sit brød med den faderløse (v. 17f) og hjælpe fattige med klæder og tæpper (v. 19f.).

Stærkest står for mig den poetiske udtryk at "slukke lyset i enkers øjne". Det siger mere end mange ord om diakoni. For diakoni handler bl.a. om, at vi ikke må slukke det lys, der er tilbage i trængte menneskers liv. Diakoni handler om at få øje på det glimt, der er tilbage i øjnene på mennesker, der er udsatte. Det kan være marginaler, der gør forskellen mellem, om det glimt forsvinder, eller om det bliver større. Derfor forudsætter diakoni, at vi møder medmennesket i øjenhøjde. At vi ser ind i ansigtet på den, der søger hjælp. At vi spejder efter det glimt, der er tilbage og undgår at slukke lyset i enkers, hjemløses, syges, døendes, sultnes øjne. Eller undgår at slukke det lys, der er i øjnene på børn, der ikke trives i skolen, kæmper med at være en del af fællesskabet eller slås med andre svære ting. Diakoni handler om at skabe håb og at virkeliggøre håbet igennem handling, så det ikke bliver tomme ord. Diakonien skal skabe

rum for et større håb, end det, der var ved at undgå at slukke lyset i det trængte menneskes øjne.

Diakoni involverer sig i trængte menneskers liv

Bevæger vi os fra Det Gamle Testamente til Det Nye Testamente og begrundet diakonien ud fra Jesus Kristus, er forestillingen blandt andet den, at mit medmenneske er en, Kristus er død for, og som derfor har uendelig stor værdi (Rom 14,3.15; 1 Kor 8,11ff). Gud har forbundet sig så tæt til mennesket, at han selv blev et menneske, der kom til verden med for at tjene (Mark 10,45). Gud blev en del af menneskelivet og tog det på sig med alle dets glæder og især med alle dets besværligheder og modgang. Som et sådant gudmenneske ynkedes Jesus gentagne gange over mennesker, han mødte, som var i nød. Og han handlede på den nød, han så (fx Mark 1,41; Matth 14,14; 15,32; 20,34 og Luk 7,13).

En af de nytestamentlige fortællinger, hvor dette tema gennemspilles, er fortællingen om Jesus, der på sin vej til Jerusalem til sit livs vigtigste mission, udskyder sit program, fordi han lader sig standse på vejen, da han hører en tilfældig blind person tigge og bede om hjælp (Luk 18,31-48). Den største mission blev udskudt pga et enkelt ukendt menneskes nødråb! Det vigtigste program sat på stand-by, fordi der blev sendt en enkelt bøn om hjælp! Diakoni handler om ikke at kunne få sig selv til at gå videre, når man ser et menneske i nød.

Diakoni handler om at se, at blive berørt og at handle

Skulle jeg give mit bud på, hvordan en nytestamentlig inspireret definition på diakoni kunne lyde, ville det blive ud fra iagttagelsen af det handlingsmønster, der kendetegnede Jesu møde med mennesker:

- Han fik øje på mennesker, der led. Han kunne have lukket øjnene og være gået videre. Han kunne have prioriteret andre,

vigtige sager så højt, at han ikke lagde mærke til det, han mødte. Men han så. Han fik øje på mennesker, der var trængte.

- Han blev berørt af det, han så. Det er det, der gemmer sig i det nytestamentlige udtryk, at han "ynkedes". Deri ligger ikke, at han betragtede den anden som en ynkværdig stakkel eller et pjok, men at han led ved at se den anden lide.

- Han handlede på det, han så og blev berørt af. Heri gemmer kimen sig til diakoniens væsen. Den er handlingsorienteret. Den er baseret på antagelsen af, at det, vi ser og reagerer på, kalder på en indsats. I diakoniens tilfælde en organiseret indsats. Ikke som et alternativ til en individuel eller impulsiv tilskyndelse, men dog som et nødvendigt supplement dertil.

Disse tre grundelementer hører for mig at se diakonien til:

- At få øje på mennesker, der er trængte.
- At blive berørt af det.
- At handle på det.

Diakoni er evangeliet, omsat til handling, eller at diakoni er en prædiken i handling. Og derfor er det også diakoni, når en FDF-leder får øje på et barn i en udsat position, giver barnet den opmærksomhed det skal have og handler på det. Ligesom det er diakon, når en leder kan se andet end begrænsninger, besvær og problemer, men samtidig muligheder og livsgnist på trods.

Ressourcestærke hjælper resourcesvage?

Der er visse risici forbundet med ønsket om at se, blive berørt og handle på det, dvs. visse risici forbundet med at ville hjælpe. Derfor findes der også mennesker, som er skeptiske over for en organiseret tjeneste, der er sat i system, fordi den kan tilsløre vigtigheden af den enkeltes møde med medmennesket. En anden risiko, som klæber til diakonien, er en indbygget fare

for bedrevenhed i forhold til, hvad dem, diakonien er rettet imod, har brug for, og i værste fald en camoufleret arrogance i kraft af at være den, der hjælper.

Det er derfor indsigtfuldt og berettiget, når tidligere fængselspræst Carl Lumholdt om hjælpekunsten gør gældende, at der er tale om, at "den for tiden stærke hjælper den for tiden svage". Heri ligger et opgør med det asymmetriske forhold, som kan snige sig ind ad bagdøren til diakonien. Går man ind ad fordøren til diakonien, må det være igennem et ligeværdigt forhold mellem to skabte mennesker i erkendelse af, at jeg lige nu har mulighed for at tjene eller hjælpe en anden, og at det i morgen kan være mig, der har brug for, at en anden tjener eller hjælper mig. Der er ikke tale om, at mennesker kan inddeles i to kategorier: de ressourcestærke og de ressourcesvage. Der er snarere tale om, at visse livsomstændigheder kan bringe os som mennesker i situationer, hvor livet bliver så skrøbeligt eller presset, at vi har brug for hjælp. Med FDFs fokus på det legende i livet er der åbnet op for en unik mulighed for at nedbryde grænsen mellem ressourcestærke og -svage. For nok er der nogle, der er ledere og andre, der er deltagere. Men i leg og aktiviteter mødes vi på tværs, og vi indgår i nye roller i forhold til hinanden. Og disse roller kan skifte fra aktivitet til aktivitet.

Fra mine år som frivillig ved Reden under KFUKs Sociale Arbejde, der bl.a. arbejder blandt prostituerede kvinder, har jeg gentagne gange erfaret sandheden i Carl Lumholdts motto, ligesom jeg ofte har været i tvivl om, hvem der kunne kategoriseres som de mest ressourcestærke. Jævnligt har jeg tænkt, at jeg ikke havde haft ressourcer til at kæmpe videre, involvere mig i venner og bekendtes liv eller blot møde op i fællesskabet med humor og nærvær, hvis jeg havde været i brugernes situation. Så hvem var i bund og grund de mest ressourcestærke her? Adskillige gange har jeg på min cykeltur hjem fra en vagt været fyldt af indtryk og konkluderet, at jeg den aften lærte

noget om livet, som indgød mig mod til at tro, at "livet er livet værd", at mennesker har en fascinerende overlevelsessevne og kan holde til langt mere, end man skulle tro. For der var glimt i øjnene hos de kvinder, jeg havde været sammen med, selv om de var presset til det yderste. Så gensidigheden tilsammen med nødvendigheden af at tviste spørgsmålet om ressourcer har stået malet for mine øjne. Diakoni er med andre ord gensidighedens praksis - har jeg lært.

Dækker diakonien over velfærdssamfundets svigt?

Men dækker diakonien ikke over velfærdssamfundets svigt? Tidligere var det kirken, der drev sygehusene. I dag har vi stadig diakonledede ældrecentre, diakonuddannelser og hospicer. Men derudover er det hovedsageligt staten, der står for sundhed, behandling og pleje. Tilsvarende inden for det sociale arbejde. Der findes diakonalt drevne væresteder, herberger og behandlingstilbud, men hovedparten af det sociale arbejde drives af staten. Er diakonalt arbejde ikke med til at tilsløre, hvor samfundet svigter?

Der er tydeligvis overlapninger mellem statens social- og sundhedsarbejde og diakoniens områder. Når det er sagt, er diakoni mere end velfærd. Diakonien er drevet af et ideal om, at der sammen med hjælpen også sker et møde med et menneske i øjenhøjde. Den, der hjælpes, er ikke alene en, der skal gøres noget for. Der er samtidig tale om et værdifuldt møde. Og om et medmenneske, hvis glimt i øjet jeg har et medansvar for at se og elske frem.

Derudover er det diakoniens opgave at pege på de områder, hvor statens velfærd ikke slår til. Eller at hjælpe der, hvor kommune og stat ikke er til stede. Diakonien har en profetisk opgave i at komme med kritik af forsømmelser og at pege på fremtidige behov. Det kan gælde i forhold til traditionelle

målgrupper for diakonien i form af hjemløse, misbrugere m.fl. Men det kan i mindst lige så høj grad gælde børn og unge i FDF.

Diakoni er som et træ med mange grene

Diakonien er som et træ med mange grene. Træstammen er den organiserede tjeneste og det organiserede hjælpearbejde, vi ofte forbinder med diakoni. Vigtigt er det imidlertid, at stammen giver saft og kraft, så der skyder grene og kviste i form af diakonal livsstil og diakonale måder at udføre "øvrigt" kirkeligt arbejde på. At få øje på fx de børn eller medlemme i en FDF-kreds, der kun har en lille gnist tilbage i øjnene, og hvor vi skal undgå at slukke lyset og i stedet få den gnist, der er tilbage, til at skinne. At ynkes og berøres af det, vi ser, så vi handler på det. Individuelt og som fællesskab. I den personlige kontakt såvel som i organiseringen af arbejdet.

Det er ikke kun i form af særskilte diakonale projekter, at en organisation som FDF kan virke på en diakonal måde. Det kan også ske i måden, arbejdet tilrettelægges på, hvor udvalgte målgrupper inviteres til og integreres i arbejdet. Og det kan ske i form af en tilbagevendende bevidsthed om, hvordan vi tænker og handler diakonalt i FDF-arbejdet.

Ligesom Folkekirken som sådan ikke udelukkende har diakonalt arbejde som separate områder af kirkens virke, men også tænker de diakonale aspekter ind i kerneopgaver som konfirmationsforberedelse, kirkelige handlinger m.m. Diakoni er med andre ord ikke udelukkende noget, vi udøver i en afgrænset tid og rum og over for en på forhånd defineret målgruppe. Det er også et kendetegn ved måden at tilrettelægge og udføre et kirkeligt arbejde på.

Diakonien kan på den måde udvikle sig fra at fokusere ensidigt på aktiviteter til i højre grad at udgøre et kendetegn. Fra at være en afskåret træstamme til at være et levende træ med tykke grene og tynde kviste, der snor sig ind i hinanden i et

farveflor af blade. For det handler ikke kun om at give særlige tilbud til mennesker med svære liv. Det handler mindst lige så meget om at åbne øjnene og gå på opdagelse i, hvad det blik, jeg møder hos andre, fortæller mig. At få øje på det glimt, der er i øjnene på de mennesker der er omkring os.

FORFATTERNE

FDFs Socialudvalg:

- Dorte Lange Høst, FDF Ellevang-Risskov
- Jens Schjødt Thorsen, FDF K25
- Johanne Götze Lindegaard, FDF Fredensvang
- Lasse Nicky Nybo-Andreasen, FDF K9
- Laura Emilie Hansen, FDF K9
- Simon Kangas Larsen, formand, FDF Ellevang-Risskov
- Ulla Visbech, FDF Kolding 2

Øvrige forfattere

- Bitten Schjødt Kjær, udviklingschef i FDF
- Jens Maibom Pedersen, forstander for Diakonhøjskolen
- Hans Wagner, historiker og gymnasielærer. Tidligere kredsleder mm. i FDF.
- Birgitte Gråkjær Hjort, Center- og afdelingsleder Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter.

